

Mottó:

„Szerintem az individuumhoz csakis individuális megértéssel szabad közeledni. Más-más nyelven kell beszélni minden egyes pácienssel. ... A döntő az, hogy emberként álljak egy másik emberrel szemben.”

C.G. Jung: Emlékek, álmok, gondolatok

A kallódó fiatalokat segítő iskola

A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola pedagógiai programja

Budapest 2003

TARTALOM

Bevezetés	2
Pedagógiai Program - Összefoglalás	3
Diákjaink a Tanodáról (részletek a diákokkal készült interjúkból)	6
1. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola fejlődése, eredményei és működésének körülményei 1990-2003	9
1.1. A Tanoda megalakulása és fejlődése	9
1.2. Eredményeink	13
1.2.1. A Tanoda érettségijének értéke	14
1.3. A működési körülmények	15
2. A Tanoda diákjai	17
3. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola működésének szakmai, pedagógiai céljai és feladatai	20
4. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola működési módja, módszerei és rendje	22
4.1. A jelentkezés feltételei és a felvételi	22
4.2. A szakmai tevékenység területei és módszerei	23
4.2.1. A segítő pármunka (esetkezelés)	23
4.2.2. Személyre szabott tanulási program, mód és értékelés	25
4.2.3. A szerződéses rendszer	29
4.2.4. Az alapszabályok	30
4.3. Tanórán kívüli foglalkozások	31
5. Munkacsoportok (stábok) működése	32
5.1. Tanulói jogviszonyban	32
5.2. Nem tanulói jogviszonyban	34
5.2.1. A Tanoda - Ügyelet	34
5.3. Kapcsolattartás a szülőkkel	35
6. A személyzet	36
6.1. A segítő személyével kapcsolatos elvárások	36
6.2. A segítő személyzet munkastílusa: a stábmunka	37
6.3. A stáb vezetése	41
7. A működési feltételek	42
7.1. A tárgyi, infrastrukturális feltételek	42
7.2. A szakmai, személyi feltételek	43
7.3. A finanszírozási feltételek	44

A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola pedagógiai programja

Tartalom

---

8. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola külső kapcsolatrendszere	45
8.1. Bevárosi Ifjúsági Ház	45
8.2. Alternatív Pedagógiai Műhely	45
8.3. Leo Amici Alapítvány	45
8.4. Felsőoktatási intézmények	45
9. A Tanoda-módszer tanítása	46
10. Deviancia-probléma és közoktatás: Zárógondolatok tapasztalataink tükrében	47
Helyi tanterv	50
Mellékletek	
1. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola taneszköz listája	
2. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola számítógépparkja	
3. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola tantárgyfelosztása	
4. Megállapodás a Budapest Belváros-Lipótváros V. kerületével (másolat)	
5. Használati szerződés Belváros-Lipótváros Vagyonkezelő Rt (másolat)	
6. Jegyzőkönyv a Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola Pedagógiai programjának elfogadásáról	
7. Közművelődési szakember II. művészeti szolgáltatás-szervező szakképesítés helyi programja és tanterve	

Bevezetés

A Belvárosi Tanoda Alapítvány létrehozása nagymértékben köszönhető azoknak a kallódó fiataloknak, akikkel sok időt töltöttem együtt a Tanoda létrehozását megelőző években a Budapesti Művelődési Központ ún. „előterében”. Sokat tanultam történeteikből, gondjaikból és örömeikből. Az, hogy megosztották velem fájdalmaikat, érzéseiket, vágyaikat és hiányérzeteiket, nagy segítséget jelentett a Tanoda működési módjának kimunkálásában.

Sokszor, sokféle fórumon merül fel a kérdés: Vajon ki is valójában egy iskola tevékenységének megrendelője? Meggyőződésem, hogy az iskola megrendelője elsősorban a diák, hiszen ő az, aki hosszú időn keresztül nap mint nap élvezzi vagy elszenvedti egy iskola légkörét, működési módját, elvárásait. Jó esetben körülötte forog minden, hiszen a tevékenység róla szól. Mai, zilált, intézményesült világunkban a fiatalok sok, túl sok időt töltenek el az iskolákban. Ezért nem mindegy figyelünk-e véleményükre, igényeikre, érzéseikre az iskola működési módjának alakításakor.

A Tanoda tevékenységének formálásakor mindig igyekszünk diákjaink igényeiből, elvárásaiból kiindulni, bevonni őket közös életterünk az iskola hétköznapijainak alakításába. S ez tapasztalataim szerint nagy nyereség. A pedagógusok elkötelezettségét, jó érzését is növelik azok a visszajelzések, melyeket diákjaiktól kaphatnak.

Gyakran tapasztalom, hogy a tanodás diákok sokkal lényegre törőbben és meglepő tudatossággal képesek bemutatni saját iskolájukat, mint mi, az abban dolgozó szakemberek. Munkánk legbiztosabb értékelését is elsősorban tőlük kaphatjuk.

Fontosnak tartom, hogy meghallgassuk és érvényesülni engedjük a fiatalok ötleteit, kéréseit, mert csak ez garantálhatja, hogy az iskolában olyan közös munkát tudjunk végezni, ami mindannyiunk számára építő.

Ezért választottam bevezetőként diákjaink szavait, hiszen náluk jobban senki nem tudja érzékeltetni, mi mindent keresnek és találhatnak meg a fiatalok egy iskola működésében, s mi az, amiért a Tanoda munkáját folytatni kell.

Győrik Edit
a Belvárosi Tanoda Alapítvány
szakmai vezetője

Pedagógiai program Összefoglalás

A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola ellátandó alaptevékenységei (TEÁOR-számmal)

8021 általános középiskolai oktatás

8042 felnőtt és egyéb oktatás

8053 pályaválasztási tanácsadás

8022 középfokú szakképzés

közművelődési szakember II. OKJ szám: 52 8407 01

A pedagógiai és tantervi program **célcsoportja** középiskolát megkezdett, de abból különböző okokból kimaradt, kallódó, deviáns életvezetésű fiatalok. A Tanoda célcsoportja korosztályát tekintve felnőttoktatást valósít meg. Nappali munkarendben 16-25 év közötti, esti és levelező munkarendben 16-35 év közötti fiatalokat lát el. (1993. Évi LXXIX. Törvény a Közoktatásról (továbbiakban Közoktatási Törvény) 78.§ (1),(2).)

A **nevelés-oktatás általános célja, feladata** az iskolai oktatásból kimaradt fiatalok gimnáziumi képzése, érettségire való felkészítése, kétszintű érettségiztetése, szakképzése, mentális gondozása személyre szabott tanulási program és személyközpontú gondoskodás alapján.

A Tanoda **feladata**, hogy a gimnáziumi tananyag elsajátítása, az érettségire való felkészítés, szakképzés mellett segítse a tanulással, szocializációval kapcsolatos gátak, szorongások leépítését; fejlessze a fiatalok tanulási és kommunikációs kedvét, készségét, képességét, a megfelelő önértékelés kialakulását.

A legfontosabb pedagógiai célként a helyes énkép, a felelősségérzet és az önálló életvezetés kialakítása fogalmazható meg, míg a fő oktatási cél az érettségire való felkészítés. E célok elérésében fontosak az alábbi részfeladatok:

- a korábban szerzett gátlások oldása;
- problémamegoldásra nevelés;
- tanulásra, vizsgára, érettségire, felvételire való felkészítés;
- a megfelelő önértékelés elősegítése, az önbizalom fejlesztése;
- önállóságra és egyben felelősségtudatra nevelés;
- az életfeladatok (pl. pályaválasztás) megoldására való felkészítés;
- a szociális alkalmazkodást elősegítő társadalmi minták, értékek közvetítése a diákok felé.

A Tanoda a segítő és oktató munkát egységként alkalmazva próbál a fiatalok problémáira reagálni és személyenként megoldást találni. Ennek **eszköze** a segítő pármunka (esetkezelés) és a személyre szabott tanulási program.

Személyre szabott tanulási program kialakítása szükséges, hiszen minden diák más középiskolás bizonyítvánnyal, tantárgyi tudással, akár tantárgyanként más tanulási képességgel rendelkezik. Különbözőek mentális állapotukat, aktuális élethelyzetüket tekintve is. Mindezek a Tanodában eltöltött idő folyamán változnak, ezért a személyre szabott tanulási program, mód, időbeosztás kialakítása a bekerüléskor, aktualizálása folyamatosan szükséges. Ez mindig a diák segítő párjával együtt történik.

A **gimnáziumi tanterv tartalmilag az érettségi követelményekre** épül.

A **szakképzés tartalma** az Oktatási Minisztérium által jóváhagyott **központi program**.

Az egyes tantárgyak tananyag-egységekre vagyis **tanegységekre** oszlanak, minden tanegységhez adott óraszám tartozik. Megfelelő számú tanegység elvégzése teszi lehetővé a következő évfolyamba lépést. A tanegységek számát, tartalmát, óraszámát és esetleges egymásra épülését, a diákok **továbbhaladási kritériumait** az egyes tantárgyak tantervei szabályozzák.

Adott tanulmányi időszakban minden diáknak tanulmányi szerződése - az aktuális tanulmányi és élethelyzetéhez igazodva - rögzíti mely tantárgyakat és tanegységeket tanul. (Egy tanulmányi időszakban tehát mód van több tantárgyból akár több tanegységet, ill. csak bizonyos tantárgyak tanegységeit tanulni.)

A diákok nem évfolyamokban, osztályokban, hanem tantárgyanként **tanulócsoportokban** tanulnak, melyek kialakítása a diákok tanulási programjához igazodik.

A Tanodában az érettségre **nappali, esti és levelező munkarendben** készülhetnek fel a fiatalok. (Közköztatási Törvény 78.§ (6), 121.§ (26).) Tartalmilag mindhárom munkarendben tanuló diák ugyanazt tanulja (hiszen az érettségi követelményekben nincs különbség). A munkarend és a jogi státusz meghatározója a diák heti össz-óraszám. A nappali munkarendben a heti óraszám min. 27, esti munkarendben min. 15, levelező munkarendben min. 3. A személyre szabott tanulási program tartalmazza, a diák heti óraszámát, s így - jogviszony szempontjából - tanulói státuszát az adott tanévben.

A személyre szabott tanulási program tartalmazza:

- a diák által az adott tanulmányi időszakban tanulandó tantárgyakat,
- a tantárgyak szintjeit, tanegységeit,
- a heti óraszámot, a diák jogi státuszát
- a heti időbeosztást (vagyis az órarendet).

A személyre szabott program megvalósulását tantárgyanként a haladási napló rögzíti.

A tanév több **tanulmányi időszakra** oszlik. Minden tanulmányi időszak *műhelymunka időszak*kal kezdődik, amely tanórákra épül, ahol a tanár és a diákok közösen dolgozzák fel a tananyagot. Ezt követi a *konzultációs- és vizsgaidőszak*. Ekkor zajlanak a vizsgák, ahol a diákok számot adnak tudásukról. A vizsgák előtt tantárgyanként egyéni és csoportos konzultációk zajlanak.

Az **értékelés vizsgarendszerben** történik. Ennek célja, hogy szimulálja az érettségi helyzetét, és a diákok vizsgarutinra tegyenek szert. A fél- és év végi osztályzatokat osztályozó vizsgán szerzik, mely háromtagú vizsgabizottság előtt zajlik. A vizsgán 1-5 érdemjegyekkel osztályozunk. Sikertelen vizsga esetén a diák javítóvizsgát tehet. Az egyes tantárgyak értékelési szempontjait, követelményeit azok tantervei tartalmazzák.

A Tanoda a diákokat **közép- és emeltszintű érettségi vizsgára** készíti fel és érettségizteti, valamint középfokú szakképzést valósít meg. A személyre szabott tanulási program lehetőséget ad **előrehozott érettségi vizsga** letételére. Az érettségi vizsga lebonyolítására évente kétszer - az érettségi és a pótérettségi időszakban - kerül sor.

A Tanodát **módszertani** sokszínűség jellemzi, alkalmazunk egyéni munkát, pármunkát, csoportmunkát, frontális technikát, egyéni fejlesztést, stb. Az egyes tantárgyak jellemzően használt módszereit azok tantervei tartalmazzák.

A **tankönyvek, taneszközök** listáját az adott tantárgyak tantervei tartalmazzák.

A Tanoda - az alapítás - 1990- óta személyközpontú módszereket alkalmaz mind az oktatásban, mind az esetkezelésben. 13 éves tapasztalatunk szerint ez az oktatási mód alkalmas a középiskolából kimaradt, kallódó, deviáns fiatalok érettségire való felkészítésére és szakképzésre. A jelenleg érvényben lévő helyi tantervünk ugyanezen a módszeren, oktatási rendszeren alapult. Jelen tanterv elkészítését az érettségi követelmények megváltozása tette szükségessé. Ezért ennek bevezetése nem okoz gondot, zökkenőt, lényegi változást az iskola működésében, nem érinti a folytonosságot. A tartalmi változás beépül a tantervbe az érettségi előkészítő tanegységek részeként.

Diákjaink a Tanodáról

(részletek a diákokkal készült interjúkból)

„Azért jó ez a hely - most látom, hogy bekerültem -, mert ez a lelki mélypontokat tolerálni tudja, sőt abban is tud segíteni, hogy az ember fölrugdalózzon belőle. Persze vannak olyan ügyek, amiben nem tud senki se segíteni. Akkor annyit tudnak tenni, hogy az embernek úgy segítenek egy kicsit, hogy tekintettel vannak erre. Meg hogy érdekel valakit, hogy mi van veled. Mert egy normál iskolában, ahol van egy tanárnak 40 fős osztálya, ott úgy el tudsz veszni mint szürke szamár a ködben, és senkit nem érdekel, hogy mi van.”

„Talán azt jegyezném meg, hogy itt embernek kezelik a másikat és pozitívan állnak hozzá. Míg mondjuk a volt gimnáziumaimban inkább úgy éreztem, hogy lenézik egy kicsit a diákokat. Itt az van, ha nem tudsz valamit, pozitívan állnak hozzád, segítenek, úgyis meg fogod tanulni és tényleg megtanulod, mert jó szándékkal állnak hozzád, pozitívan. Én azelőtt soha nem tanultam, mielőtt a Tanodába jöttem, max. fél órát, de itt még a tanulást is megszerettetik az emberrel. Azután, miután idejöttem, hazamentem és leültem magamtól tanulni, ami azelőtt - az az igazság -, hogy nem történt meg.”

„...ettől is különbözik a Tanoda a többi középiskolától, mert máshol biztos nem rágják be az ember szájába száztízszer. Meg nem megy oda a tanár a diákhoz, hogy ugyan már, kisfiam, készüljél már. Ott a diáknak kell odamenni a tanárhoz, és elég egyszer is, mert többször biztos, hogy nem foglalkoznak vele.”

„Az előző iskolám elég merev volt, mint általában az iskolák. Ami nem Tanoda, az elég merev. Sok elhúzás van, könnyen kidobják az embert. Annak idején engem nem akartak szakmunkás vizsgára engedni, mert nagyon hosszú volt a hajam. Ilyenek vannak. Az ember vagy behódol, vagy nem. Akkor levágtam éppen, de nem mindenki vágja le, az biztos.”

„...Hát, amit emberileg ad. Ez az, amitől más ez az iskola, mint bármelyik egyéb középiskola. Ami hiányzik a normális középiskolában az, hogy foglalkozzanak az emberrel meg odafigyeljenek rá, meg hogy segítsenek ahhoz, hogy mit tudom én, 20 évesen nem biztos, hogy minden ember tudja, hogy mit akar, meg hogy milyen ember. Nem azt akarom, hogy megmondják, hogy milyen legyek, hanem hogy elfogadják azt, hogy valamerre elindultam, és nem mondják meg, hogy ne arra menjek, hanem máshová. Hogy arra mehessek, amerre én akarok.”

„Szerintem a teljesen reménytelen embereket. Lehet életképtelennek is nevezni egyeseket, lehet deviánsnak - ez rossz szó ugyan, de fél lehet ezzel vázolni az ide felvetteket.”

„Ez nem tanulás. Itt nem tanítanak meg tanulunk, nem tanárok vannak, hanem pedagógusok. Itt a tanárral tök jól eldumálunk, mintha én kérdezném meg, ami engem érdekel. Csak azt veszik le a vállamról, hogy odamenjek és megkérdézzem. Pont ami a hiba bennem, a lustaságomat előzik meg.”

„Ha ott van az ember órákon és figyel, akkor tanulni se kell szinte. Nagyon jól vannak tartva itt az órák ilyen szempontból. Itt tanítják meg az anyagot és nem otthon kell tanulni. Persze, vizsgák előtt mindig át kell nézni meg meg kell tanulni, ami nem volt elég. De ha odafigyelsz az órán, akkor már nem kell tanulni.”

„Szóval nem kell attól félnem, hogy hülyének tartanak. Mondjuk leginkább az elején persze, az tetszett, mint minden ember, aki tud linkeskedni, hogy felrakhatja a lábát az asztalra, kajálhat, kivonulhat, stb. Utána azért rájön az ember, hogy sokkal másabb az, hogy pl. nem kell attól félnem, hogy hülyének néznek, mert matekóra közepén megkérdézed, hogy 5×5 az mennyi. És akkor nem fogják azt mondani, hogy hülye vagy, hanem, hogy gondold már végig, szóval normálisan elmagyarázzák neked. Pl. az Ervin meg a Pappos is - nem tudom, hogy maguktól jött-e az ötlet, hogy így kezdjenek el magyarázni, ha arról volt szó, úgyhogy elkezdtek ilyen dedósan, amin persze hülyére röhögtük magunkat, hogy $1 \text{ alma} + 1 \text{ alma}$ az 2 alma , és tudod, ha felvágod, az fél, ha azt is, az negyed, és akkor eljutottunk az almapüréhez, és akkor ezek tök jó poénok voltak. Ha ezt a Rákócziiban süti el egy tanár, akkor mindenki sírógörcsöt kap szerintem, ott ez természetellenes dolog. Itt meg nagyon jó volt. Tényleg egy kicsit dedósan, kicsit debilen, legalábbis hozzám viszonyulva teljesen reálisan gondolkodtak.”

„Hát, hogyha odafigyelsz, és meg akarod tanulni, akkor meglehet. Ha nem figyelsz oda, akkor persze nem lehet. Tőled függ, hogy meg lehet-e tanulni. A tanártól is függ persze. De eddig itt csak olyan tanárokkal találkoztam, akik úgy adják elő a tananyagot, hogy aki meg akarja tanulni, az megtanulja.”

„Emberileg, erkölcsileg, tudásilag, önbizalmat növelt. Azt hiszem, az volt a legfontosabb, hogy bíztak bennünk. Ezt éreztük és ez volt az, amire mindannyiunknak szüksége volt.” „Segítettek - ami engem érdekelt, azt megpróbálták a felszínre hozni és abban mindenképpen segíteni. Tananyagokat adtak ilyen téren a kezembe, elküldtek mindenféle rendezvényre, ha úgy látták, hogy valóban

érdekel a dolog. Megpróbálták a legtöbb pozitívat - azokból a tantárgyakból, amiket nem igazán kedveltem - belevinni, hogy megkedveljem ezeket a tantárgyakat.”

„Itt nem csak a tananyagból tanul az ember, hanem az emberségből is. Be kell vallanom töredelmesen, hogy én sokkal többet tanultam az emberséges bánásmódból, mint a fizikát vagy a kémiát vagy a biológiát.”

„Megtalálni önmagam, olyan értelemben, hogy elérjek valamit és kitartsak egy dolog mellett. Addig úgy voltam, ha ez az iskola nem jön össze, akkor megyek egy másikba, és ha az sem, akkor egy harmadikba. Megfutamodás volt végül is az előző életem. S mikor bekerültem a Tanodába meg sem fordult a fejemben, hogy én nem itt fogok érettségizni. 100%-ig biztos voltam benne, hogy le fogok most már érettségizni.”

„Baromi sok segítséget kaptam. Rájöttem, hogy lehet egész emberként élni. Egészséges, nagyjából egészséges embereket találtam, és ez nagyon jólesett. Egy kicsit félek, hogyha elmegyek a Tanodából, megint bürokratikus, vagy sznob emberekkel fogok találkozni. Biztos vagyok benne, hogyha innen kikerülök, nagyon sokat fogok veszíteni. Kár, hogy nincs ilyen felsőoktatási Tanoda. Kéne egy ilyet is csinálni.”

„Mielőtt idejöttem, semmilyen célom nem volt, meg ilyesmi. De itt legalább lett. Tényleg semmi. És ha jobban belegondolok, célom először csak az volt, hogy leérettségizzek, aztán jött a többi.”

1. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola fejlődése, eredményei és működésének körülményei 1990-2003

1.1. A Tanoda megalakulása és fejlődése

A „Belvárosi Tanoda” Alapítvány egyéves felkészítő munka után, 1990 őszén kezdte meg működését. Tevékenységének céljaként a 15-22 éves, középiskolákból kimaradt, kallódó, deviáns fiatalok megkeresését, gondozását, képzését, mentálhigiénés ellátását jelölte meg. E cél megvalósítása érdekében alakult meg - ugyanebben az évben - a Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium (továbbiakban: Tanoda), amely személyközpontú módszerrel dolgozó, érettségire felkészítő gimnázium, ahol a diákok a nappali munkarend szerinti időbeosztásban tanultak. A tanulás-tanítás folyamata és módja, valamint módszerei azonban eltérnek a hagyományos szerkezettől és módszerektől. A diákok egyéni képességeikhez és igényeikhez igazodó tanulási programok szerint haladhatnak, amiket szerződésekben rögzítünk. Az évfolyam és osztályszerkezet helyett - az egyén igényeihez ennél jobban igazítható - tanulócsoport rendszert alkalmazunk, így minden diák minden tantárgyból a számára legmegfelelőbb haladást és tananyagot biztosító csoportokban tanulhat. Tudásukról diákjaink osztályozó vizsgákon számolnak be, mely vizsgákat az érettségi vizsga mintájára bonyolítunk le minden alkalommal. Érettségi vizsgát - az elfogadott pedagógiai programunk alapján - évente két alkalommal, egy általunk felkért független vizsgabizottság alkalmazásával szervezünk.

A tanítás szerves része a tanulás tanítása és az egyéni fejlesztés. A tananyag összeállítása és a tanítási módszerek tekintetében is a személyközpontúság a meghatározó.

Az egyéni fejlesztést szolgálja a segítő párrendszer is, mely biztosítja az esetkezelés lehetőségét, az életvezetési, szociális és pszichés problémák folyamatos gondozását. Magunk számára is meglepetést okozott, hogy a személy erősödése, a személyiség változása az iskolai munka eszközeivel megváltoztatja diákjaink tanuláshoz való viszonyát is. A tudás értékévé, a tanulás örömforrássá válik, mert megtanulnak tanulni, s ezt a mai napig nagyon fontos eredménynek tartjuk. A tanulási folyamat így a segítő munka szerves részét jelenti a Tanodában, melynek személyiségformáló ereje is van.

A munka - önmagunk számára is kísérletként definiálva azt - **1990** őszén a **Nappali Időbeosztású Tagozat** működtetésével kezdődött meg, ahol 30 diák tanult és 7 segítő-oktató dolgozott. A Tanoda működésének máig is érvényes alapelveit és elemeit alkalmaztuk már ekkor: a személyes problémák gondozása (segítő pár rendszer, egyénizés, esetkezelés) és tanítás egy helyen, személyre szabott tanulási program és módok, szerződéses rendszer, stábmunka, világos

követelmények és szabályok, a diákok és a hozzánk jelentkező fiatalok igényeire folyamatosan reagáló ill. ahhoz igazodó tevékenység fejlesztés.

Az első meglepetés még a tanév elindulása előtt ért minket: a viszonylag kis propagandamunka ellenére az első felvételi alkalmával a túljelentkezés tízszeres volt. Így **a megkereső munka fölöslegessé vált**, ám azt is éreztük, bár igazán jelentését és jelentőségét még nem értettük annak, hogy iskolánk méreteit jóval meghaladó problémakörben töltünk be hiánypótló szerepet.

Évről évre többen jelentkeztek hozzánk, a túljelentkezés évente 12-15-szörös volt. Még az első tanév második felében diákjaink kérésére és a jelentkezők alaposabb megismerése céljából megkezdtük a Tanoda-Klub működtetését. Világossá vált, hogy a tanév során folyamatosan jelentkezőkkel valamilyen szervezett rendszerben kell foglalkozni, így alakult ki a második-harmadik tanévre a Tanoda-Ügyelet. **Az Ügyelet mára a Tanodába jelentkező, ill. krízishelyzetben lévő, de tanulói jogviszonyt a Tanodával nem létesítő kallódó fiatalokkal való kapcsolattartás módja**, önálló feladatokkal és működési módszerekkel.

A nagyarányú túljelentkezés a Nappali Tagozaton, valamint sok olyan fiatal jelentkezése, akiknek problémái a rendszeres iskolába járást eleve lehetetlenné tették (pl.: súlyos testi vagy idegrendszeri problémák, munka melletti tanulás, vagy egyszerűbb esetekben a túlnyomórészt máshol végzett sikeres tanulmányok rövid időn belül történő átisméltésének, befejezésének igénye) a Nappali Tagozat működési módjától eltérő megoldást kívántak meg. Így alakult meg és indult el **1991 őszén az Egyéni Időbeosztású Tagozat** munkája, ahol újabb 30 diák – szintén nappali munkarendben, de kötetlen, a diákok időrendjéhez alkalmazkodó időbeosztásban -létesíthetett tanulói jogviszonyt a Tanodával.

A legtöbb sokkoló élményt kezdetben a túljelentkezések miatti mennyiségi probléma, míg később a hozzánk forduló fiatalok állapotának látványos rosszabbodása okozta és okozza. Egyre többfajta probléma kezelésére kellett reagálni. Működésünk kezdetétől fogva találkozunk és foglalkozunk szenvedélybeteg fiatalokkal is, a drog- és alkoholfogyasztást - mint minden más deviancia-problémát is - tünetként értelmezve, melynek hátterében sok egyéb rendezetlenség áll. E tevékenység során ismerkedtünk meg a pécsi székhelyű Leo Amici Alapítvány komlói rehabilitációs intézetével. 1994-ben egy kábítószerfüggő tanodás diák került a komlói intézetbe és ottani terápiájában részt kapott a tanulási folyamat. Kezelésének befejezése után újra a Tanoda (nappali tagozatos) diákja lett és sikeresen fejezte be tanulmányait. Így indult a két intézmény közös gondolkodása és munkája. 1995-re a max. 15 fő befogadóképességű komlói intézetben élő szenvedélybeteg fiatalok közül már 3 fő lett a Tanoda diákja, 1996-ban ez a létszám növekedett, és

a két éves gyakorlati munka kialakította a szervezett keretek közt működő **Konzultáló-levelező munkarendet**. Eddigi tapasztalataink azt igazolják, hogy ez a tevékenység és összefogás eredményesebbé teszi a szenvedélybeteg fiatalok kezelése és a megelőzés területén folytatott munkánkat. A két intézmény együttműködése pedig mindkettőnk tevékenységében hiányterületet pótol.

Az évek során sok olyan fiatal is jelentkezett hozzánk, akik tanulmányaikat a negyedik évfolyamon vagy akár annak befejezése után szakították meg eredeti iskoláikban, s tőlünk csak az érettségi vizsga megszerzésének lehetőségét kérték. Ezt mi a legtöbb esetben lehetővé tettük számukra, de e tevékenységünk is szervezettebb keretet kívánt. Így alakult meg 1996-ban a **Esti-levelező munkacsoport**.

Ezek a fejlesztések azt is jelentették, hogy iskolánk tevékenysége szerteágazóvá vált. Az 1996-98 közti időszakban még a fenti strukturális keretek között ugyan, de újabb kezdeményezések, specializálódások jelentkeztek. Az esti-levelező tagozat keretei között 1997-től - amikor egyik diákunk letartóztatásba került – megkezdődött az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok tanításának kísérlete. Ez a munka is fejlődésnek indult, s az évek során egyre több diákkal, s egyre speciálisabb feladatokkal bővült.

Az 1998-2001 közötti időszak egyfajta újrarendeződés, újjászületés, „újra-alapítás” jegyében zajlott. Több esetben szerveződtek kísérleti Tagozatok, munkacsoportok, miközben folytonosan kerestük az új helyzethez igazodó, stabil és nem szerteágazó újrarendeződés útját. Ezt az újrarendeződést két tényező határozta meg alapvetően: Az alapítás óta eltelt időben felhalmozódott és természetes úton bővült szakmai tapasztalatok, tudás, a különféle ellátási módokban, esetkezelésben kialakult specializált tudás és módszerek egyvelege, melyek immár világosabb kereteket, átszervezést követeltek meg; A kimaradó fiatalok problémáinak jellege, mélysége, elvárásaik, igényeik, a szélsőségesebb viselkedési formák és élethelyzetek tömeges megjelenése, és ezzel párhuzamosan mind a segítő munkában, mind a tanítási folyamatban a még erőteljesebb személyközpontúság iránti elvárásaik. Az újrarendeződés 2001 őszére zárult. A gimnáziumban hozzánk forduló fiatalok problémáinak speciális kezelése, a célcsoport tekintetében munkacsoportok (stábok) különülnek el, s a feladatokhoz igazítják szakmai, pedagógiai programjukat:

A Tanodában három munkacsoport foglalkozik a fiatalokkal, ebből kettő speciális célcsoporttal:

- **A Megálló Oktatási Program**, mely a szenvedélybeteg- és komoly életvezetési zavarokkal és tanulási problémákkal küszködő fiatalok egész napos ellátását, érettségire való felkészítését vállalja, napirendbe szervezett, terápiával is kiegészülő segítő munkával;

- **A Váltó Program**, mely kriminális életvezetésű, előzetes letartóztatásban lévő, büntetésüket töltő, szabadult, ill. szabadlábon lévő fiatal felnőttek oktatását és reszocializációját végzi.
- **A Tanoda Program** azoknak a középiskolákból kimaradt deviáns fiataloknak is kínál tanulási lehetőséget, akik elsősorban a személyközpontú oktatásért fordulnak hozzánk segítségért;

A gimnáziumban nem különül el tagozatonként a nappali, esti és levelező diákok oktatása.

2003 szeptemberétől a Tanodában érettségizett fiatalok számára iskolarendszerű, középfokú szakképzést indítunk. Ezen új tevékenység megkezdésével az intézmény neve megváltozik. Új neve: Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola.

Az intézmény tehát óriási fejlődésen, változáson ment keresztül. A diáklétszám az eredeti 30 főről évi 150-ra nőtt, a Tanodában dolgozók száma pedig az eredeti 7 főről, mintegy 30-35 főre növekedett. Szervezett kereteket kapott a nem tanulói jogviszonyban lévő gondozottjaink ellátása. Sokat tanultunk, s így a munkánk minősége is sokat változott úgy a tanítás, mint a gondozás tekintetében. Megfogalmazódtak a Tanoda-módszer területei, formát öltöttek összetevői. Ezt nagyban elősegítette, hogy a szakma az első évtől kezdve nagy érdeklődéssel fordult a Tanoda felé. Minden évben sok látogatót, hospitálót, terepgyakornokot fogadtunk, fogadunk és tanítottunk. Több felsőoktatási intézmény terephelye vagyunk (ELTE Neveléstudományi Tanszék, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Általános Szociálismunkás Kar, stb.). Az eltelt években számos szakdolgozat született a Tanodáról.

1995-ben csatlakoztunk a **Soros Alapítvány Közösségi Iskola Programjához** vállalva a közösségi oktatás filozófiáját és azt, hogy a Tanodát közösségi iskolaként működtetjük.

1996-ban már úgy éreztük, hogy a Tanoda működésének kísérleti időszaka, első korszaka lezárult. Ebben az évben a Soros Alapítvány Közoktatási Programjának felkérésére addigi tapasztalatainkat, kialakult módszereinket **„A segítő iskola” című 9 fejezetet tartalmazó módszertani anyagban** rögzítettük. E szakmai anyag megírása jó alkalom volt arra, hogy tudatosan is átgondoljuk addigi tevékenységünket, hibáinkat, erényeinket és eredményeinket.

1.2. Eredményeink

Mára biztosan állítható, hogy a Tanoda munkája már nem kísérlet. Tevékenységünk életképes, szükséges és eredményes. A gyakorlati munka során kialakult egy speciális tudás - pedagógia, segítő-oktató foglalkozás, esetkezelési gyakorlat -, s létrejött egy olyan alapstruktúra és működési mód - **Tanoda-módszer** -, amelyről úgy véljük, hosszú távon is alkalmazható az adott ifjúsági csoport iskolai keretek közötti kezelésében.

Mit tekintünk legfontosabb eredményeinknek?

- a kimaradás minimális;
- diákjaink szeretik a Tanodát, otthonuknak tekintik, minden gondjukat, örömeiket ide hozzák, megosztják segítőikkel és egymással;
- a segítesen alapuló tanár-diák kapcsolat megtartó erejű;
- a munka felszabadult, vidám légkörben folyik, az iskola a kellemes, fontos életterek közé tartozik;
- a rendszeres iskolába járás alapvető változást jelent a velünk dolgozó fiatalok életmódjában (strukturálja és betölti életüket);
- a tudás értéké válik a tanodás diákok között;
- a Tanodában senkinek nincs szüksége titkolódzásra, problémáit nyíltan vállalhatja;
- diákjaink megtanulják, hogy törődni kell társaikkal, egymással, a légkör támogató, egymásra figyelő;
- további életükre vonatkozóan célok fogalmazódnak meg;
- a tanodás fiatalok sikeres érettségi vizsgát tesznek;
- a végzetek további életútját egyénenként más-más mélységben ismerjük;
- a Tanodából megerősödvé mennek el, újra hisznek önmagukban;
- -a tanodás diákok megtanulják kezelni a másságot;
- értelmes feladatokat tudunk kínálni;
- terepe tudunk lenni a személyiség fejlődésének, változásainak;
- olyan értékeket képviselünk, melyekbe a serdülők kapaszkodhatnak;
- a tanár-diák kapcsolat a szereteten, bizalmon alapuló együttműködő kapcsolat, melyre támaszkodni lehet, s ami minta az emberi kapcsolatok további alakításához;
- a fluktuáció a személyzet körében alacsony;
- a Tanoda szellemi és gyakorlati műhely.

Úgy látjuk, hogy a Tanodában végzett diákok a bekerülési állapotukhoz képest valóban éretten távoznak. Nálunk az érettségi vizsga az ismeretanyag tekintetében egy átlagos magyar

középiskola színvonalának megfelelő, az életismeretek és az önismeret tekintetében annál jobbnak mondható. Jelentősége diákjaink számára elmondhatatlanul nagy, az érettségi bizonyítványok kiosztása a Tanoda talán legnagyobb ünnepe.

1.2.1. A Tanoda érettségijének értéke

A Tanoda érettségijének értéke nem mérhető pusztán a megszerzett osztályzatok átlagával vagy a tudásszintekkel. Az érettségire való felkészítés nálunk egy összetett, tanulmányi és személyiségfejlesztő munkát egyaránt magába foglaló folyamat. Így értékét is ebben a kontextusban lehet csak vizsgálni.

Bár munkánkban valódi végcélként nem az érettségi vizsga megszerzését jelöltük meg, hanem a bekerülő fiatal képességeinek megismerését és az e képességekhez mért életút közös alakítását - ami nem minden esetben az érettségi vizsga -, az elmúlt tizenkét év során diákjaink túlnyomó többsége sikeres érettségi vizsgát tett. Úgy véljük, ez elsősorban nagyon intenzív személyre figyelő módszerünk és munkánk eredménye. Gyakran talán túl nagy energiát is fektetünk egy-egy diák érettségire való felkészítésébe, rengeteg külön foglalkozással, de nehéz lenne a sok évi közös munkát félbehagyni vagy megszakítani. Fejlődésük, változásaik, életvezetésük lassú rendeződése mindig újra és újra energiát és hitet ad a további munkához. A sok hátrány, mellyel a Tanodába érkeznek, fokozatos leküzdése mindig meggyőző érv a munka folytatása mellett. A legfontosabb pedig, hogy megtanulnak és sokan megszeretnek tanulni, igényük alakul ki a szellemi munkára. Úgy gondoljuk, ez talán fontosabb eredmény az aprólékos tárgyi tudásnál, hiszen ha a művelődés iránti igény az életforma részévé válik, fokozatosan pótolhatók a hátrányok, a tanulási képesség pedig napjainkban fontos része a munkavállalásnak. Nem is beszélve arról, hogy bármilyen területen dolgozzék is valaki, a művelt vagy arra igényt formáló ember nyitottabb, toleránsabb és kreatívabb: ez pedig a mindennapi élet minőségét formáló tényező.

Fontos megemlíteni azt is, hogy minden Tanodában érettségizett diák úgy látja, máshol képtelen lett volna erre a teljesítményre. Ez annyit jelent, hogy egy deviáns életút, munkaképtelenség helyett - ami a társadalom szempontjából az emberi tényezőkön túl konkrét anyagi kár is - önálló életvezetésre, tanulásra és munkára képes emberekké válnak.

Gimnáziumi tanulmányaik befejezése után diákjaink nagy része érettségihez kötött szakképzésben vesz részt illetve munkába áll, néhányan pedig felsőoktatási intézményekben folytatják tanulmányaikat. A Tanodában nem elsődleges cél a diákok egyetemi vagy főiskolai felvételre való felkészítése. Diákjaink közül csak keveseknek van arra esélye, hogy az érettségi évében sikeres felvételi vizsgát tegyenek. Ennek fő oka, hogy már a Tanodába óriási tudás- és képességbeli hátrányokkal érkeznek, s az itt töltött idő nem elegendő e hátrányok leküzdésére. A

tanulási képességek és a tudás tekintetében a maximálisan elérhető végcélnak az érettségi vizsga tekinthető. A felvételi vizsgára való készülés külön foglalkozást és időt igényel, amit igény esetén vállalunk. Egy-egy sikeres felvételi vizsga nagyon nagy eredmény és öröm.

Az érettségi vizsga utáni beszélgetéseken diákjaink mindig értékelik a maguk teljesítményét és elmondják, mit jelent számukra ez a vizsga, valamint azt, hogy mit kaptak, mit tanultak tanodás éveik alatt. Úgy látják és mi is, akik itt dolgozunk, ezt tekintjük a legnagyobb eredménynek és a tanodás érettségi fő értékének, hogy az itt végzett fiatalok az érettségi idejére reális önismerettel rendelkező emberekké válnak. Tudják, mire képesek vagy mire nem és céljaikat hogyan érhetik el. A kilátástalanság, életképtelenség, az unalom, a problémákba fulladás és az önpusztító viselkedésmódok helyett tenni és élni akarás, az önbecsülés, a tervezgetés jelenik meg. Az emberi kapcsolatokat tiszteletben tartó és azt nagyra értékelő, bizalommal és elfogadással teli légkör hitet ad. Ez fontos útravaló, mert segít a felmerülő problémák leküzdésében. A segítő, toleráns magatartás személyiségük részévé válik. Nyitottabban és őszintébben kezdeményeznek és alakítanak kapcsolatokat. S talán kortársaikhoz és az átlagos viselkedési módokhoz képest is toleránsabban viszonyulnak a mássághoz vagy az emberi problémákhoz. Ugyanakkor megtanulják, hogy bizonyos szabályokat akkor is be kell tartani, ha azok nem kedvükre valók, s érdemes fegyelmezetten és elfogadón viselkedni olyan helyzetekben, melyek nem feltétlenül szimpatikusak számukra, mert ez saját boldogulásuk feltétele is.

Az érettségi bizonyítványok kiosztása különösen fontos esemény a Tanodában. Ezt mindig egy beszélgetés keretében rendezzük, és utoljára beszélünk együtt a vizsgáról, közös múltunkról és a már érettségizett diákjaink jövőjéről. Felidézzük emlékeinket, közös élményeinket, és még egyszer megerősítjük diákjainkat abban, hogy ez a pillanat nem veszteség, csak egy korszak lezárása és új életük kezdete. Mindig megható és gyakran hihetetlen látni azt, mennyire lehet örülni egy olyan dokumentumnak, mint az érettségi bizonyítvány. Sokan diákjaink közül még ilyenkor sem hiszik el egészen, hogy tényleg kezükben van, megszerezték ezt a számukra oly fontos papírt.

1.3. A működési körülmények

Alapítónk Belvárosi Ifjúsági Ház megszűnésével a Tanodának új helyet kellett keresni. Az V. kerületi Önkormányzattól kaptunk tartós bérletbe minimális bérleti díjért egy helyiségcsoportot, melyben a gimnázium 2002. július 1. óta működik.

A dologi, tárgyi feltételek tekintetében elmondható, hogy szerény keretek között működünk, s csak a minimális szükségletek fedezésére törekszünk, s ez nem mindig szakmai megfontolás következménye. Éves költségeinknek csak töredékét teszi ki a dologi kiadások fedezése.

A Tanoda tandíjmentes iskola. Az állami normatív támogatás az évi működési költségek 30%-át fedezi. Ez a normatíva megegyezik a minden gimnáziumra érvényes tanulói létszám után járó összeggel, de ezt nem egészíti ki önkormányzati vagy egyéb hozzájárulás. Több éves tárgyalások után sem sikerült elérnünk, hogy kiemelt normatív támogatást kapjunk, amit az indokolna, hogy a Tanoda kizárólag a súlyos beilleszkedési zavarokkal, tanulási nehézségekkel és magatartási rendellenességekkel küszködő diákokkal foglalkozik, s oktatásukon túl e fiatalok mentálhigiénés ellátását is végzi. Működési költségeink fennmaradó hányadát pályázatokon elnyert összegekkel és adományok szerzésével fedezzük. A tevékenységünket az elmúlt évek során anyagilag is támogató szervezetek, intézmények és magánszemélyek hozzájárulásait ezúton is köszönjük. Ez a helyzet biztonságos, hosszú távú tervezést nem tesz lehetővé, a tevékenységek végzését és a személyzet létét az évről-évre vegetálás jellemzi és teszi egyre nehezebbé. A Tanodában végzett munka elsősorban az itt dolgozó személyek szakmai és emberi elkötelezettségéből fakadóan tartható fenn.

A Tanoda a finanszírozás tekintetében egy non-profit jellegű humánvállalkozás. A tevékenység ill. az intézmény fenntartása állandó menedzselést, az anyagi források folyamatos keresését és önálló megteremtését igényli. Ez sok munkatárs tevékenységét érinti, de egyben az itt dolgozó személyek szűkebb értelemben vett szakmai munkáját és hatékonyságát rombolja. A menedzselés, a fennmaradásért vívott napi harc, de elsősorban az egzisztenciális bizonytalanság érzése túlságosan sok energiát von el a szakmai munkától.

Ugyanakkor munkánk kísérleti fázisa véget ért, s szükségessé vált a hosszú távon is biztonságos anyagi fedezet megteremtése. Szeretnénk a mindig bizonytalan pályázati összegek és adományok helyett alaptervevényességünk végzéséhez állandó, állami támogatást kapni.

Míg a pedagógiai és humán segítő szakma elismeri, értékeli tevékenységünket, szakmai hírünk és végzett tevékenységünk minősége nem áll egyenes arányban anyagi támogatottságunkkal. A személyzet túlterhelt és alulfizetett. A tárgyi, dologi kiadások minimumra csökkentésén túl a munkaköri átfedések rendszere jellemző. Sok feladatot díjazás nélkül vagy minimális bérezéssel látunk el.

2. A Tanoda diákjai

A Tanoda céljainak és feladatainak megfogalmazását kizárólag a választott diákcsoport igényei, állapota határozhatja meg. Megalakulásunkkor is az ő igényeikből indultunk ki, s ezt a megközelítést tartjuk ma is a leghatékonyabbnak. A Tanoda nem alkalmaz egyetlen pedagógiai módszert sem kizárólagosan. Egyfajta eklektikusság jellemzi, melynek alapja a személyközpontúság. Az egyén megismerése, problémáinak megértése és az ezeken való közös gondolkodás sokféle útja tevékenységünk szervező magja.

A céljaink és feladataink meghatározásakor eddigi tapasztalatainkat, a kimaradó fiatalok jelenleg érzékelhető állapotát és igényeit vesszük figyelembe. Fontosnak tartjuk bemutatni kikkel dolgozunk, és nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tapasztalatunkat sem, hogy az eltelt tizenkét év alatt ezen ifjúsági csoport, a „kimaradók” állapota folyamatosan romlott, s nem látjuk annak jelét, hogy ez a folyamat pozitív irányban mozdulna el.

A Tanoda diákjainak összetétele családi, szociális, az egyéni probléma jellege és tudásszint szempontjából is nagyon heterogén. Ez egyrészt abból fakad, hogy a középiskolákból való kimaradásuk oka sokféle: viselkedési problémák, beilleszkedési zavarok, tanulmányi problémák, magas vagy adott esetben túl alacsony követelményszint miatt, betegségek, életvezetési nehézségek, különféle függőségek, krízishelyzetek, az iskolai normák és légkör elfogadhatatlansága, zavaros családi háttér a leggyakoribb tényezők. Másrészt széles skálán mozog - és nem csak iskolatípustól függően - a hozott tudás. Gyakori az iskolai előéletekben a rövid idő alatt több iskolával ill. iskolatípussal való próbálkozás, és ezáltal az iskolai jellegű kudarcélmények halmozódása. Egységesen jellemzők ugyanakkor:

- életvezetési zavarok;
- az önismeret hiánya;
- önbizalomvesztett állapot;
- életesélyeik és céljaik tisztázatlansága;
- kudarc a hagyományos iskolákban;
- a tanulási képességek fejletlensége;
- szorongás teljesítményt elváró helyzetektől (pl.: vizsgahelyzet);
- tudásvágy;
- biztonságos felnőtt kapcsolat/ok hiánya;
- segítség- és szeretetvágy;
- bizonytalanság;
- magányosság.

Diákjaink élettörténetei fiatal koruk ellenére általában igencsak eseménydúsak és megrázók. Lelekiállapotukban - az adott esetben igen szélsőséges szociális helyzetbeli különbségek ellenére -

felfedezhető valamiféle hasonlóság. Mindannyian túl korán értek felnőtté, miközben érzelmileg sok esetben gyermekek maradtak. Magányosak, szorongók és tanácstalanok. A törődés és szeretet hiánya, a sok megaláztatás gyakran veszélyes, bár átmeneti megoldást és rövid örömeket kínáló magatartásformák felé sodorja őket. Másokat betegségük - pszichés vagy testi fogyatékoságok - akadályoz a normális életvitelben, fejlődésben, tanulásban, kapcsolatalakításban. Viselkedésük - és gyakran külsejük is - szembetűnő másságokat hordoz az átlagoshoz képest, és ez nemcsak az iskolákból, de gyakran a családból és más intézményes vagy informális kapcsolatokból is kirekeszti őket.

Sokféle probléma, deviánsnak ítélt viselkedési mód és élethelyzet jelenik így meg a Tanodában, melyek közül kizárólag az értelmi fogyatékoságot tekintettük kizáró oknak a felvételnél. Az egyes problémák gyakran összefonódnak és halmozottan jelentkeznek, vagy egymást hívják életre. Sok esetben maga az iskolából való eltávolítás és ily módon a kortárskapcsolatok és napi feladatok elvesztése, az életcélok elbizonytalanodása indít el egy „deviáns karriert”. Ez a helyzet ugyanis számukra a lelkileg feldolgozhatatlan kirekesztettség és alkalmatlanság érzését, átélését jelenti szinte minden esetben.

A Tanodába ilyen előzmények után, különféle veszélyekkel teli vagy magányos, a személyiséget mindenképpen romboló életmód részeseiként, de abból kiutat remélve kerülnek. Megoldandó gondjaik skálája igen széleskörű:

- viselkedési zavarok;
- jelentős tanulás-módszertani hiányosságok;
- szocializációs zavarok;
- szenvedélybetegségek;
- különféle szubkultúrák befolyása;
- szélsőségesen rossz vagy jó szociális körülmények;
- állami gondozottság;
- etnikai kisebbséghez tartozás;
- hosszabb ideig külföldön tartózkodás, tanulás;
- pszichés, pszichoszomatikus tünetek (szorongások, kényszerek, anorexia nervosa, mániako-depresszió, stb.);
- beszédhibák;
- kommunikációs sérülések, gátak;
- bűnöző életmód.

A labilis pszichés állapot, az életvezetési rendezetlenségek, a szociális gondok és ezekkel párhuzamosan a tanulási képességek elmaradottsága, s mindebből következően az önbecsülés szinte teljes hiánya és a szorongások elhatalmasodása jellemzi a középiskolákból kimaradó fiatalokat. Egyre lehetetlenebb és szívszorogatóbb élethelyzetekkel és állapotokkal találkozunk. Szétesett

családi háttér, az állami gondozottság, a szenvedélybetegségek, a pszichés zavarok, a kriminális életvezetés, a börtönlét, a szegénység, a hajléktalanság egyre nagyobb számban megjelenő problémák a Tanodában. A tanulás iskolán kívüli feltételei pedig egyre kevésbé adottak.

Ezekre a problémákra próbál a Tanoda mint **ifjúságsegítő intézmény a segítő és oktató munkát egységként értelmezve és alkalmazva** reagálni, s a fenti gondokra személyenként megoldást találni.

3. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola működésének szakmai, pedagógiai céljai és feladatai

A Tanoda tevékenységének lényege, hogy az iskolai oktatásból kimaradó, beilleszkedési zavarokkal küszködő fiatalok számára **személyre szóló életesélyeket fogalmazzon meg** velük közösen, s őket olyan pszichés, fizikai és tudással felvértezett állapotba hozza - az érettségi idejére - , hogy esélyekkel önállóan is élni tudjanak.

A cél az önálló, önmagát ismerő és elfogadó, problémáit kezelni képes, személyes céljait megfogalmazó, harmonikus személyiség alakítása. Legfontosabb alapelvünk a **személyközpontúság**, az egyén ill. az egyéniség tiszteletben tartása, az egyedi adottságokhoz igazodó, azokból kiinduló személyiségfejlesztés és tanítás.

Olyan pedagógiai gondolkodás- és szemléletmód megvalósítására törekszünk, mely nem a diák teljesítményét helyezi előtérbe, hanem személyét, emberi lényét, mint alakítható egészt kívánja megközelíteni, megérteni és megajándékozni a változás és fejlődés lehetőségével.

Olyan **tandíjmentes** iskolát kívánunk működtetni, ahol a diákok és tanárok biztonságban érzik magukat, amely bizonyos értelemben otthona is a hozzánk járó fiataloknak, ahol a tanórák és egyéb foglalkozások a személyiségfejlődés terepei, s ahol a diákok tartalmas emberi kapcsolatokra és értelmes tevékenységekre találhatnak.

Közösségi oktatást igyekszünk megvalósítani, amely az iskolát mint irányító eszközt használja fel annak érdekében, hogy összehozza és összetartsa azokat az embereket, akik tenni kívánnak valamit a másság és a deviáns viselkedésmódok elfogadó szemléletének és kezelésének alakításáért, vagy az ezzel kapcsolatos problémák megoldásáért.

E célokat - eddigi tapasztalataink szerint - kizárólag azzal az egyénre minden értelemben figyelő - komplex - működési móddal lehet elérni, amely gondozás/ezetkezelés - képzés/tanulás - szabadidős tevékenység szervezés/bonyolítás egysége.

Ez egész napos és éves működést, a tanítás-tanulás - szabadidő - életvezetés egységes átgondolását, szervezését, támogatását, s hosszú időn át állandó személyzetet kíván meg. **Az itt dolgozók elsődlegesen segítő személyek**, az általuk nyújtott segítség a diák életének minden területére kiterjedhet. A segítő-oktatók a tanítás-tanulás folyamatot is ilyen módon fogják fel, s azt stábba szerveződve végzik. Ez a segítő attitűd és diákközpontúság garantálhatja azt a tanár-diák kapcsolatot, mely nem hierarchikus, hanem partneri viszony, s a hatékony együttműködés alapja. Ezt a kapcsolatot a kölcsönös elfogadás, bizalom, s egymás személyének tiszteletben tartása jellemzi.

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a segítesen nem azt értjük, hogy megoldjuk diákjaink helyett problémáikat, hiszen erre nem vagyunk képesek és nem tartjuk célravezetőnek sem. A

segítés értelmezésünkben **egy léggör megteremtése**, melyben a problémák, krízisek biztonsággal vállalhatók, megfogalmazhatók, átélhetők, s így feldolgozhatók. E léggör jellemzői: az elfogadás, türelem, bizalom, törődés, felelősség, tisztelet, egymás megismerésének igénye, együttműködés, kemény munka, egyszóval a szeretet. Fontos és talán elérhető, hogy ebben a léggörben a fiatal vállalja és együtt tudjon élni gondjaival, hiszen csak ez lehet a változás első lépése. Életének, életvezetésének változtatását magának kell akarnia, és ehhez lehet motiváló terep a Tanoda. Ezért az egyik legfontosabb cél a személyiségfejlesztő munkában a változás akarásának elérése, ill. annak a kemény munkának a vállalása, amit az eddigi életvitel megváltoztatása jelent. E célt úgy tudjuk elérni, ha a **Tanoda olyan életteret kínál**, ahová érdemes betérni, ahol őszinte, támogató felnőtt- és kortárs kapcsolatokra lehet találni, ahol a diák beleszólhat a saját ügyei, és iskolája életének alakításába, s ahol értelmes feladatok várják. Ez az értelmes feladat elsősorban a tanulási folyamat. A tanítás tekintetében ezért elsődleges célunk, hogy olyan módon kínáljunk feladatokat és tanítsunk, hogy az diákjaink számára sikerélményt és szellemi kalandot jelentsen. A tanulási folyamat a segítő, személyiségfejlesztő munka fontos eszköze: kemény munka, mely fegyelemre, koncepciózus munkára szoktat, fejleszti a koncentrációs- és kommunikációs készséget, oldja a szorongást, erősíti az egyén önmagába vetett hitét. A tanulásban elért sikerek növelik az önbizalmat, erősítik a személyt, és olyan képességeket fejlesztenek, melyek birtokában könnyebb boldogulni a mindennapi életben.

A Tanoda diákjai számára az **érettségi vizsga** óriási, konkrét életésély-növelő jelentőséggel bír, hiszen előzőleg deviáns életvitelük miatt az érettségi mint továbblépési lehetőség csak az irreális vágyak között szerepelhetett. Esetükben az érettség szó eredeti jelentése is érvényesül és meghatározó (az ember érett lesz, felnőtt és egyedül életképes). Érthető ez, hiszen olyan eredmény születik meg az érettségi pillanatában, ami néhány évvel azelőtt még elérhetetlen, elképzelhetetlen és alaptalan volt. Ez a bizonyítvány azt is jelképezi, hogy mégis alkalmas vagyok rendezett életre és ezért tettem, nem is keveset.

Az érettségi vizsga letétele után a Tanoda két éves szakképzése lehetőséget biztosít a fiataloknak egy szakma megszerzésére is. Ez növeli elhelyezkedési lehetőségeiket, erősíti a fiatalokban a további tanulás, képzés igényét, segíti a pályaorientációt. A szakképzési programra is jellemző személyközpontúság, az iskola támogató léggöre segíti a fiatalokat az önálló élet megkezdésében.

A Tanoda munkájának legfontosabb célja: kemény, közös munka során képessé tenni a hozzánk kerülő fiatalokat az önálló, támogatás nélküli, értelmes és lehetőleg örömben gazdag életvezetésre, s felkészülni az érettségi vizsgára.

4. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola működési módja, módszerei és rendje

4.1. A jelentkezés feltételei és a felvételi

Meggyőződésünk szerint nincs „buta diák”, vagyis minden ember ért valamihez. Az iskolában dolgozó pedagógusoknak „csak” az a dolguk, hogy diákjaikkal együtt közösen gondolkozva megtalálják, ki miben és hogyan tudja - érdeklődési területeinek megfelelően - képességeit leginkább fejleszteni. Ezek után ehhez a fejlődéshez a diák számára az iskolának biztosítania kell a lehetőséget, a megfelelő légkört.

Ezért felvételinél nem szempont az aktuális tudásszint, vagy a hozott bizonyítvány(ok). A felvételi egy hosszú folyamat, melynek első lépése a jelentkező tájékoztatása a Tanoda működéséről, ill. tájékozódás az ő helyzetéről és elvárásairól. A jelentkezés augusztustól május közepéig folyamatosan lehetséges.

Az objektív feltételek:

a gimnáziumi képzésre jelentkezés esetén:

- **nappali munkarendre jelentkezőknek 16-25 éves életkor, esti és levelező munkarendre jelentkezőknek 16-35 éves életkor**
- **befejezett 8. évfolyam**
- **a közép fokú oktatásból való kimaradás ténye vagy reális veszélye;**

a szakképzési programra jelentkezés esetén:

- **érettségi bizonyítvány.**

Mindezek **mellett a Tanodába való felvétel esélyét az élethelyzetbeli és lelki rászorultság határozza meg.** Rászorultságon azt értjük, hogy a jelentkező képtelen lenne tanulmányait egy hagyományos módon működő iskolában folytatni, mert az átlagosnál nagyobb személyes odafigyelést igényel zavaros életvitele, betegsége, vagy kiegyensúlyozatlan, zaklatott lelkiállapota ill. tanulási képességeinek életkorához viszonyított jelentős elmaradása miatt. A Tanoda szakértelmi körébe nem tartozik:

- az értelmi fogyatékosok;
- a súlyos testi fogyatékosok (pl.:100%-os vakság, sükettség);
- súlyos pszichiátriai betegség.

A felvételi olyan beszélgetés, amelyen részt vesz a jelentkező és a Tanoda azon segítői, ill. oktatói, akik felvétele esetén foglalkoznak vele. A beszélgetés témája a felvételiző eddigi életútja, tervei, elvárásai, jelenlegi helyzete. Ezek a beszélgetések a helyzet frusztráló jellege ellenére

meglepően őszinték, kitárulkozók, a teljes bizalom légkörében zajlanak. Ez azért is van így, mert a felvételizők szinte mindegyike a Tanodát utolsó esélyként éli és fogalmazza meg. A beszélgetés mellett egy kézzel írott önéletrajz elkészítése szükséges.

A felvételtől való döntést a felvételiztető stáb közösen hozza - a jelentkezőkről kapott ismeretei és szubjektív benyomásai alapján - az összes felvételiző fiatal esetének megbeszélése után. A döntés és annak indoklása nem nyilvános, mivel az érintettek életútja ill. személyüket érintő információk alapján történik. A döntést követően fellebbezésre nincs mód. A döntésről minden felvételizőt levélben értesítünk.

A túljelentkezés 10-15-szörös évente. A segítő légkör megteremtése, a személyes kapcsolatok kialakítása, megtartása, elmélyítése csak bizonyos létszám esetén biztosítható, ezért a tanulói létszám maximált. A felvehetőket számát minden évben a stábok döntenek el.

A Tanoda előfelvételi rendszert működtet, az előfelvettek évközi kimaradás esetén vagy legkésőbb a felvételüktől számított következő tanév elején megkezdhetik tanulmányaikat. Az előfelvettek számát az adott évben a stáb határozza meg a felvételekről történő döntés során.

4. 2. A szakmai tevékenység területei és módszerei

Alaptevékenységünk **a segítő pármunka (esetkezelés) és a személyre szabott tanulási program** egységként értelmezett megvalósítása. A segítő munka és oktatás fontos módszere a **szerződéses rendszer** alkalmazása. A tevékenység keretét az **alapszabályok** és a **tantárgystruktúra** biztosítják. A Tanoda házirendjét az alapszabályok összessége adja.

4.2.1. A segítő pármunka (esetkezelés)

Folyamatosan figyelemmel kísérjük és közösen feldolgozzuk a hozzánk járó fiatalok egyéni életútját, „életbajaikra” velük közösen keresünk megoldásokat, kiutakat. Diákjaink minél alaposabb megismerésére és személyes igényeikhez igazodó ellátására törekszünk.

Ennek érdekében **minden hozzánk járó fiatallal a stáb egy tagja segítő kapcsolatot alakít és tart fenn. Tehát minden diákunknak van egy segítő párja**, az a személy, akiben a stábtagek közül leginkább megbízik, akivel a legjobban tud együttműködni, akivel meg tudja osztani gondjait. Ezt a segítőt a diákok az ismerkedési szakasz lezárultával választják. A választás természetesen kölcsönös, hiszen a kapcsolatfelvételt a stábtagek is tudatosan kezdeményezik, alakítják ebben az első, „ismerkedő” időszakban.

A stábtagnak értelemszerűen több, évente változó számú „párjuk” van a diákok közül. E segítő kapcsolat formális megjelenése a diákok órarendjében az egyéni beszélgetés (ún. „egyénizés”), segítő és diákpárja heti rendszerességű beszélgetése. E heti rendszeresség azonban változó (heti több, vagy ennél ritkább alkalom) lehet, az igényekhez, szükségletekhez igazodva.

Az egyéni beszélgetés tartalmazza a diák heti, vagy az előző beszélgetés óta eltelt időszak munkájának értékelését, a vele történt tanodai események megbeszélését, a következő időszak feladatainak kidolgozását, szükség esetén eseti szerződés megkötését, és - amennyiben erre a diáknak igénye van - egyéb, iskolán kívüli életproblémáinak megbeszélését. A segítő-párrendszer tehát többféle feladatot lát el:

- a diák életvezetésének követése, problémáinak kezelése;
- fejlődésének, változásának tudatos támogatása;
- biztos támasz a krízisekben;
- információ-áramoltatás a Tanoda minden ügyéről;
- a stábon elhangzottak közvetítése;
- a diák tanulmányi munkájának és személyiségfejlődésének folyamatos, közös értékelése;
- a diák konkrét, egyéni érdekeinek képviselője a stáb előtt.

A segítő pármunka tehát a diákkal való folyamatos, személyes törődés módja.

A segítő az a személy, akit a diák a stábtagnak közül legjobban bizalmába fogadott. Már a segítő pár választását megelőzően tisztázott, hogy a segítő az egyéni beszélgetések tartalmát, a lényeges információkat a diák aktuális helyzetéről, állapotáról, gondjairól vagy örömeiről a stábulésen ismerteti. Az esetkezelés közös munka és azt a Tanodában senki nem végezheti egyedül, szakmai, stábkontroll nélkül.

A segítő pár személye bármikor változtatható, bármely fél kérésére. A segítő párrendszer nem jelenti azt, hogy a diák kizárólag párjával oszthatja meg gondjait, s ez nem is cél. A segítő kapcsolat nem válhat függőségi viszonyrá, sőt az egyik legfontosabb feladat elérni, hogy a diák minél nyitottabb legyen, s megtanuljon kommunikálni a lehető legtöbb emberrel.

A segítő pármunka nagyon széles skálájú:

- lelki gondozás;
- a fizikai állapot karbantartásának kezdeményezése;
- életviteli problémák rendezése (lakás, munka, továbbtanulás, időbeosztás, stb.);
- szociális ügyek intézése;
- kapcsolattartás hosszabb kórházi kezelés, rehabilitációs programban való részvétel vagy letartóztatás esetén;
- tanulási problémák kezelése, tanulászervezés;

- igény szerint ill. szükség szerint kapcsolattartás, együttműködés a szülőkkel ill. gondozókkal (nevelő, pártfogó, orvos, pszichológus, pszichiáter, stb.);
- a diákkal kapcsolatos adminisztratív teendők ellátása (esetkezelési és tanügyi).

Ez a sokféle feladat széleskörű együttműködést igényel Tanodán belül ill. adott esetben azon kívül is. A segítő pár feladata az együttműködés szervezése is. Nem kell minden feladatot neki magának elvégeznie, de a megfelelő szakember megtalálása és igénybevétele és az együttműködés harmóniájának megteremtése az ő feladata.

A segítőknél vállalniuk kell a titoktartási kötelezettséget! A diákokról megtudott információk, ismeretek stábon kívül nem oszthatók meg senkivel, semmilyen helyzetben, kivéve ha az érintett abba beleegyezik.

4.2.2. Személyre szabott tanulási program, mód és értékelés

A Tanodába való felvétel után ismerjük meg minden egyes diák tudásszintjét, tanulási képességeit és érdeklődési területeit, s mindegyikük számára vele közösen **egyéni tanulási és teljesítményprogramot alakítunk ki**, melyet szerződésben rögzítünk. A **tanulási programot** tehát nem a tananyag és az életkor, hanem **az egyéni tudásszint, a képességek és az érdeklődés, valamint az adott tanár személyes, tantárgyán belüli elvárásai határozzák meg**. Ily módon a Tanodában nincsenek osztályok és évfolyamok. **A diákok** tantárgyanként kialakított kis létszámú **tanulócsoportokban tanulnak**. Célunk, hogy minden diák olyan csoportban és módon tanuljon, amely a saját képességeinek, tudásszintjének a legmegfelelőbb, tehát a leghatékonyabb tanulást teszi lehetővé számára. A csoportokat és az órarendet is évente többször átrendezzük. E megközelítés legnagyobb előnye, hogy a diákok minden órán más csoportbeosztásban tanulnak, és ez a struktúra nyilvánvalóvá teszi számukra, hogy nincs olyan ember, aki valamihez ne értene. Diákjainkban kialakulhat az egymásra figyelés és az egymást segítő attitűd, mert mindannyian ismerik egymást és egymás képességeit. Ezt a megközelítést persze a Tanoda szelleme is sugallja, hiszen az itt dolgozó tanárok nem várják el, hogy egy diák minden tantárgyból a maximumot teljesítse. Inkább arra adunk módot és alkalmat, hogy a diák az általa választott témákban alaposan elmerülhessen, míg a többi területen egy alapszint teljesítése az elvárás. Ugyanakkor e rendszer nem teszi lehetővé, hogy valaki tanulás nélkül „megússza” az iskolai heteket, éveket. Az órákon nem lehet elbújni vagy meg nem szólalni. A tanítás módját az állandó kommunikáció jellemzi, valamint a sok, apró feladat. Ha valaki bejön a Tanodába, nem telhet el a napja anélkül, hogy valamilyen feladatot el ne végezne, s hogy a tanóráknak aktív részese ne lenne. Az intenzív kommunikáció azt

is jelenti, hogy a tanórát vezető személy minden alkalommal mindenkit megszólít, munkára invitál és készítet. Ez annál is inkább fontos, mert a hozzánk járó diákok esetében csak kevéssé lehet számítani az otthoni munkára. A tudás megszerzésének helye számukra elsődlegesen a Tanoda. A **beszélgetés** mint **alpmódszer** lehetővé és elkerülhetetlenné teszi az állandó gondolkodást illetve gondolkodtatást.

A Tanoda munkatársai a tanítás tekintetében is elsődlegesen segítő személyek. **Legfontosabb dolguk a tanulási kedv felkeltése és fenntartása, személyre szóló feladatok és tanulási módszerek megfogalmazása, kidolgozása és kipróbálása.** Ilyen folyamatos motiváció mellett - amikor a tudás megszerzhető és fontos értékké, s elsősorban belső üggyé válik - a hatékonyságot növeli, hogy az ismeretek nemcsak a tanártól, hanem egymástól és önképzéssel is megszerzhetőek.

A tanév a tanulás módját tekintve két periódusra oszlik:

- műhelymunka;
- konzultációs-vizsgaidőszak.

A **műhelymunka**-időszakban történik a tantárgyanként, tanulócsoportonként és ezen belül személyenként kidolgozott tanmenet végrehajtása. Az elvégzendő tananyagot, feladatokat ill. teljesítendő vizsgafeltételeket a diákok minden műhelymunka-periódus elején megkapják. Így annak ütemét vagy akár tartalmát maguk is alakíthatják, hiszen módjukban áll azon változtatásokat kezdeményezni, a feladatok vagy a határidők módosítását új szerződésben rögzíteni. Ugyanakkor előre tisztában vannak a határidőre el nem végzett feladatok következményeivel is. A tanulási folyamat alakításában tudatosan és felelősen vehetnek részt.

Az értékelés ebben az időszakban elsődlegesen az egyéni beszélgetéseken történik a stábmegbeszélésen és a diáktól szerzett információk alapján. **Ezzel az értékelési móddal az a célunk, hogy a fiatalok megtanulják önmagukat értékelni, saját maguk számára megfogalmazni képességeikhez mért reális elvárásaikat.**

A segítő-oktatók számára e rendszer nyeresége, hogy a diák nem redukálódik egy adott szaktárgy alanyára, hiszen a folyamatos és közös értékelés révén az adott diákról mindenki, aki vele kapcsolatban áll egységes, de ugyanakkor többszemszögű képet tud kialakítani, valamint az oktatók szaktárgyaktól függetlenül is képessé válnak elvárások megfogalmazására, s egy toleránsabb hozzáállás megvalósítására. Ugyanakkor lehetőség van egymás módszereinek megismerésére és alkalmazására is. Ráadásul mindenki mindig tisztában van azzal, hogy ki, melyik tantárgyból mit tanít ill. tanul, és hogyan.

Diákjaink a **konzultációs-vizsgaidőszakban** osztályozó vizsgákon adnak számot tudásukról. Az írás- és szóbeli vizsgák a Tanoda segítő-oktatóiból kialakított vizsgabizottságok előtt történnek. Egy vizsgaidőszakban minden diák minden tantárgyból a haladási programjának

megfelelően vizsgázik. A haladási ütem egy-egy diák esetében tantárgyanként különböző lehet, s így a továbbhaladás is tantárgyanként külön-külön lehetséges. Egy vizsgaidőszakban az összes vizsgatantárgyból egy alap- és egy pót- ill. javítóvizsgára van mód. A vizsgák eredményeit osztályzatokkal értékeljük. Sikeres vizsga esetén az adott tantárgyból, tantárgykból a diák a következő vizsgaszinten folytathatja tanulmányait. Adott vizsgaidőszakban az egyes tantárgykból több tanegység osztályzatának megszerzése is lehetséges. A vizsgák mellett a diákok egyéni és csoportos konzultációkon vehetnek részt.

A vizsgarendszer alkalmazásának sok előnyét tapasztaltuk az elmúlt években. Ezek az előnyök nem elsősorban a tudás számonkérésének területén fogalmazódtak meg, hiszen diákjaink aktuális tudásszintjével minden segítő-oktató hétről hétre tisztában van. **A vizsga inkább egy helyzet tanulása-tanítása a Tanodában. Koncentrációt, összeszedettséget, jó fellépést, viselkedési kultúrát és teljesítményt követel. Ezeknek a képességeknek a folyamatos tanulás-tanítását nagyon fontosnak tartjuk.** Ugyanakkor tagadhatatlan előnye, hogy az érettségi időpontjára diákjaink megtanulnak viselkedni vizsgaszituációban, s ily módon az érettségi stresszhatása a Tanodában az átlagosnál kisebb, érzelmi töltése és jelentősége viszont jóval nagyobb.

Az érettségi vizsgát az arra való jelentkezés központi határidejét megelőzően **próbaérettségi vizsga** előzi meg. Az 1994/95-ös tanévben rendeztünk először ilyen vizsgát, ami elsősorban a diákok véleményének és visszajelzéseinek tükrében hasznos és szükséges kezdeményezésnek bizonyult. Ez a vizsga minden érettségiző diáknak kötelező. Lehetővé teszi, hogy a diákok és a segítő-oktatók felmérjék, hogy az érettségi előtt állók milyen állapotban vannak, meddig jutottak a felkészülésükben pszichés és tanulmányi szempontokat egyaránt figyelembe véve. Ez a vizsga pontosan úgy zajlik, mint az érettségi, tehát egy napon kell az érettségi tantárgyból felelni. Itt véglegesen kiderül, hogy ki, hogyan bírja az egész napos lelki- és fizikai igénybevételt, az óhatatlanul bizonyos szorongással járó várakozásokat.

A próbaérettségi - a vizsgabizottságot kivéve - mindenben olyan, mint az „igazi”. Itt azonban még a segítő-oktatók vizsgáztatnak, a teljes stáb jelen van minden diák vizsgáján. Érdekes módon tapasztalataink szerint az értékelésben ez a belső bizottság talán még szigorúbb is, mint az érettségi független bizottsága (ld. később). Ez az értékelés nem elsősorban a diákok egyes tantárgykból mutatott tárgyi tudása szerint és nem érdemjegyekben történik. Az értékelés fő szempontja az, hogyan tud diákunk ebben a szituációban viselkedni, dolgozni egész nap, hogyan hat rá - számára jól ismert emberek között - az érettségi vizsgát modellező téthelyzet.

Az érettségi vizsga a Tanoda szervezésében, két szinten, tanévente két alkalommal, független vizsgabizottság előtt történik.

A két időpont azért fontos, mert diákjaink egyéni haladási ütemben, egyéni tanmenetek szerint tanulnak és készülnek fel. Az őszi érettségi vizsga ennek megfelelően a Tanodában nemcsak pótvizsga-lehetőség, hanem egyenrangú vizsga a tavaszival. Vannak, akik - egyéni tanulási programjuknak megfelelően - erre az időpontra jutnak el a végső vizsga letételéig.

Ugyanakkor a Tanodában mód van arra, hogy a diákok **előrehozott érettségi vizsgát** tegyenek. Ez azt jelenti, hogy a diák állapotától, tudásszintjétől, aktuális élethelyzetétől, haladási ütemétől függően - segítő párjával közösen - választhatja meg, hogy mely tantárgyakból érettségizik az adott időszakban. (Például a május-júniusi időszakban előrehozott érettségi vizsgát tesz két tantárgyból, a maradék három tantárgyból pedig az azt követő szeptember-októberi időszakban vagy a következő év végén szerzi meg végbizonyítványát.)

Az érettségi vizsgára bocsátás feltétele teljes érettségi vizsga esetén a 12. évfolyam elvégzése, előrehozott érettségi vizsga esetén a választott vizsgatantárgyakból az évfolyamonként szükséges zárójegyek megszerzése.

A kötelező érettségi tárgyak a hatályos jogszabályban előírtak. Választhatók: biológia, földrajz, fizika, kémia, idegen nyelv, vizuális kultúra, informatika. Az érettségi vizsga követelményrendszerét, lebonyolításának módját és menetét annak vizsgaszabályzata határozza meg.

A Tanoda diákjai az érettségi vizsgát **független vizsgabizottság** előtt teszik. A vizsgabizottság tanárai a diákokat a felkészülési időszakban nem tanították, felkészítésükben közvetve sem vettek részt. A bizottság tanárai más középiskolákban dolgoznak, őket a vizsgáztatásra a Tanoda iskolavezetője kéri fel. A független bizottság előtti érettségiztetés bevezetésének célja, hogy diákjaink tudásának, teljesítményének minél objektívabb mérését valósítsuk meg. Ez a független vizsgabizottság elsősorban **a diákok, másrészt a segítőik védelme miatt szükséges**. A diákokkal évekig szoros érzelmi kapcsolatban dolgozó segítő-oktatók „elfogultságuk”, érzelmi befolyásoltságuk az átlagos tanár-diák kapcsolathoz viszonyítva jóval nagyobb. Túlságosan jól ismerik és beleélik magukat diákjaik helyzetébe. A diák életére, felkészülési periódusára vonatkozóan nagyon sok háttér-információval rendelkeznek, együtt élték át annak nehézségeit, buktatóit és örömeit is. Ily módon a segítőik maguk is érintettek diákjaik számára oly fontos, nagy jelentőségű érettségi vizsga sikerében. Legalább annyira, ha nem jobban izgulnak ezen a vizsgán, mint tanítványaik, diák párjaik. Átélik és átérzik a diák egész életvezetésének, napi gondjainak ismeretében e vizsga hallatlan nagy jelentőségét. Ez a helyzet nagyon megnehezítené az objektív viszonyulást, elbírálást, ami ugyanakkor mindannyiunk (diákok és segítőik) számára egyaránt fontos. (Érdemes megjegyezni, hogy ez az elfogultság, érintettség soha nem a teljesítmények felülrétékelésében nyilvánul meg, inkább a keményebb követelményekben, elvárásokban. Gyakran tapasztaljuk, hogy a független érettségi bizottság bizonyos helyzetekben elfogadóbb, mint mi magunk lennénk vagy vagyunk a Tanoda osztályozó vizsgáin.)

A diákok szemszögéből nézve szintén túl nagy érzelmi terhet jelentene, ha az érettségien a segítők vizsgáztatnák őket. Az ő értelmezésükben az érettségi vizsgán való szereplésük a Tanodához és segítőkhez fűződő szeretetük, emlékeik, ragaszkodásuk utolsó kifejezése. Megpróbálják ezen a vizsgán a képességeikből és tudásukból adódó maximumot adni. Ez az érzelmi háttértöltés sok esetben blokkoló lehet, és a független bizottság védelmet nyújthat e helyzetben.

A szakképzés elveiben és módszereiben nem tér el a gimnázium személyre szabott tanulási programjától. Tartalma nagyobb részben a gyakorlatra épül, így a diákoknak lehetőségük van képességeiket kipróbálni, a megtanultakat alkalmazni.

4.2.3. A szerződéses rendszer

Az egyénre figyelés, esetkezelés, a személyre szabott tanulási program megvalósításának fontos módszere a szerződéses rendszer alkalmazása. **A Tanoda minden diákjával szerződést köt éves munkájára és a kölcsönös elvárásokra vonatkozóan.** A szerződéseknek **három formája** van: az **alapszerződés**, a **tanulmányi szerződés** és az **eseti szerződés**. Ezeket a szerződéseket a diák a Tanodával köti, konkrét tartalmát segítőjével közösen alakítja ki és fogalmazza meg.

Az **alapszerződés** megkötésére a diák Tanodába való bekerülése után, az ismerkedő szakasz lezárultával kerül sor. Ezen időszak célja és feladata, hogy a diák megismerje, értse és a maga számára alkalmazni tudja a Tanoda működési módját, a segítők pedig megismerjék a diák tanulási képességeit, hozott tudását, terveit, igényeit, személyes problémáit, életvezetésének jellemzőit, pszichés állapotát. Az alapszerződés rögzíti az iskolába járás kereteit: az érettségi tervezett idejét, a választott idegen nyelvet és tantárgyakat, segítőjének nevét. Módosítására természetesen a diák vagy segítője kérésére lehetőség van.

A minden tanulmányi időszak elején megkötött **tanulmányi szerződés** szabályozza és rögzíti a diákok haladását. A szerződés az aktuális időszak végéig érvényes. Tartalmazza az adott időszakban tervezett tantárgyakat, a vizsgaszinteket, az elsajátítandó tananyag egységeit (tanegység), a tanulási módot. A tanulmányi szerződés melléklete a diáknak az időszakra érvényes személyre szabott órarendje. A következő időszak elején a diák és segítője közösen értékeli az előző tanulmányi szerződés teljesítését és ezt figyelembe véve állapodnak meg az új szerződésben.

Eseti szerződés kötésére az év során bármikor sor kerülhet. Az eseti szerződés lehet tanulási (pl. valamilyen konkrét feladat határidőre való elvégzése), vagy szabályszegés miatti szerződés, esetleg a diák által kezdeményezett életmódszerződés. Ezen túl tartalma lehet bármi más, a diák vagy segítője által javasolt megállapodás, amelyről úgy gondolják, hogy fontos rögzíteni. Bármely szerződéskötés esetén kölcsönös megállapodás születik diák és segítője közt, vagyis elvárások fogalmazódnak meg, melyeket írásban rögzítenek, határidővel látnak el, és mindkét fél

aláírja. A szerződés mindenkor tartalmazza a nem teljesítés következményeit. A szerződések bármely fél kezdeményezésére módosíthatók. A szerződés teljesítésekor az ügy lezárul.

Tapasztalataink szerint, a diákok számára a szerződés fontos, s az abban foglaltakat - mivel azok kialakításának részesei - nagyon komolyan veszik. **A szerződés biztosítja az elvárások egyértelműségét, s hogy egymástól különálló ügyek nem keverednek (pl. nem keverednek tanulmányi és viselkedési problémák).**

A szerződéses rendszer célja és tartalma tehát:

- közösen megfogalmazott világos keretek biztosítása a diák tanodai munkájához;
- támasz az egyéni problémák megoldásában;
- a folyamatos esetkezelés segítése;
- nyílt, közösen kialakított és egyénre szabott elvárások;
- folyamatos visszajelzés tanulmányi munkában, életvezetésben és viselkedési módokban egyaránt.

A szerződéses rendszer erősíti a partneri viszonyt, és lehetőséget ad arra, hogy a diákok felelősen alakítsák saját tanodai életüket, valamint egyértelművé teszi a kölcsönös elvárásokat.

4.2.4. Az alapszabályok

Az alapszabály alkotja a Tanoda házirendjét. A Tanoda alapszabálya adja azt a biztonságos keretet, amelyen belül az egyénre figyelmesség megvalósítható. E szabályt a stáb tagjai állítják össze, s ez a Tanodában az egyetlen olyan elem, amely a diákok által megkérdőjelezhetetlen. A szabályok elsődlegesen a jelenlétet, s annak minőségét határozzák meg mint a közös munka elsődleges alapfeltételeit, s céljuk, hogy a Tanodába járó minden diák pontosan tudja, hogyan lehet kikerülni innen, viszont e mellett azt is garantálják, hogy más módon nem.

E szabályokat minden diák tanulmányainak kezdetekor megismeri, és közös értelmezés, megbeszélés után aláírásával is kifejezi, hogy azokat elfogadja és betartja. A szabályok keretjellege azt jelenti, hogy egyéni elbírálás alapján a stáb dönthet úgy, hogy egy diák érdekében, de csakis rá vonatkozóan az alapszabályoktól eltérő, egyéni normát alkalmaz. (Adott esetben a konkrét eltérésről a személyzet a tagozat összes diákját tájékoztatja.) Ez azonban nem módosítja a Tanoda egészére vonatkozó alapszabályok érvényességét.

4.3. Tanórán kívüli foglalkozások

A diákok igényeihez (ill. anyagi lehetőségeinkhez) igazodva törekszünk **fakultációk** szervezésére, működtetésére, műveltségzsélesztő ill. szakmaalapozó ismeretek szerzése céljából (pl.:foto, film, ének-zene, színház, vallástörténet stb.).

Ezen túl a Tanodában - mivel annak épületét a diákok egész nap használhatják - sok, nagyon értékes **tevékenység** szerveződik **spontán módon**. A tanítási idő utáni önálló tanulások, közös feladatmegoldások, konzultációk, korrepetálások, beszélgető csoportok, diák-diák segítő párok, közös játékok, zenélések személyiségfejlesztő és közösség kovácsoló ereje fontos része munkánknak. Sok diákunk egész nap itt tölti idejét és fontos, hogy mindig találhat elfoglaltságot. Ezt a lehetőséget biztosítanunk kell, de hiba lenne az így szerveződő tevékenységeket irányított rendszerbe foglalni.

Meg kell jegyezni, hogy a mozgás-órák lebonyolításának feltételei a működési körülményeink tekintetében nem adóttak. Tornateremmel nem rendelkezünk, s annak bérlésére nincsenek anyagi forrásaink. Ráadásul működési helyünk a főváros egy igen szennyezett területe. Ezért is (!) nagyon fontosnak tartjuk, hogy lehetőségeinkhez mérten minél többször tudjunk kimozdulni az épületből. A mozgás-foglalkozásokat így meghatározott időkeretben, de több helyszínen (uszoda, Tabán, kirándulások, táborok), alternatívák kínálásával kívánjuk megvalósítani.

5. A munkacsoportok (stábok) működése

A Tanoda alaptevékenysége a max. 150 fő **tanulói jogviszonyban** lévő fiatal ellátása. **Az évek során a felmerülő igényekre, a jelentkező fiatalok speciális helyzetére három munkacsoport stábba szerveződve válaszol.** A középiskolából különböző okokból kimaradó fiatalok, a szenvedélybeteg fiatalok és a kriminális életvezetésű fiatalok oktatására, gondozására egy-egy stáb specializálódott.

A stábok a Tanoda alapcéljait, értékeit vállalva és módszereit alkalmazva tevékenykednek, az esetkezelés mértéke, hangsúlyai, területei azonban különbözőek.

Tevékenységünk szerves részét képi ugyanakkor a hozzánk forduló **nem tanulói jogviszonyban** lévő fiatalok gondozása. Ezt egyfelől felvételi rendszerünk indokolja. Mivel a felvételinél elsődleges szempont a lelki, élethelyzetbeli rászorultság, a felvételiztetés lebonyolítása kizárólag egy hosszabb ismerkedési folyamat lehet. Másrészt a jelentkezők különféle segítségeket igényelnek az információktól, ügyintézésről a komoly esetkezelésig.

Velük foglalkozik a Tanoda - Ügyelet

Bár a Tanoda nem tartja céljának és feladatának a szülőkkel való foglalkozást, mert ez családterápia és/vagy a szülő számára is biztosított segítő kapcsolat folyamatos működtetését igényelné, ami meghaladja szakmai és feltétel-rendszerbeli kereteinket, a **szülők** bizonyos mértékű **gondozása** mégsem zárható ki teljesen. Igényeknek megfelelően egyéni beszélgetésekre, szülőcsoporton való részvételre van lehetőség.

A Tanoda *Közösségi Iskola* funkciójából következően - a tanítási idő keretein túl és a látogatók számára nyitottan - évről-évre szervez olyan programokat, rendszeresen működő tevékenységi formákat, melyek kisebb közösségek, csoportok szerveződésére adnak lehetőséget.

5.1. Tanulói jogviszonyban

A Tanoda munkarendje (rendszeres elfoglaltság) a diákok számára életmódszervező segítséget (is) jelent. A tevékenység hangsúlya az oktatás mellett a segítő, esetkezelő munka, a segítő-párrendszer folyamatos működtetése, a tanulási képességek és készségek fejlesztése, felzárkóztatás, egyéni fejlesztés: a folyamatos személyre szabott törődés biztosítása. A tanulási folyamat elsődlegesen az iskolában zajlik. A kortárs önsegítés fontos szerepet kap az iskola munkájában.

A Tanoda minden önállóan működő egységét stáb működteti. E stáb hetente megbeszéléseket tart, amelyen átgondolja teendőit, az összes diák aktuális helyzetét, s természetesen a stábtagnak problémáit is. A felmerülő kérdésekben megoldási stratégiákat dolgoz ki vagy döntéseket hoz, amelyeket következetesen és egységesen képvisel a diákok előtt. A napi gyors, fontos és egyértelmű információ-áramlás, a diákok helyzetének pontos ismerete érdekében ügyeleti naplót vezet ill. napi ügyeleti rendszert működtethet.

A stábtagnak alapfeladata az oktatás és esetkezelés. Tevékenységi területeik:

- önálló oktatási tervek és tananyagok tantárgy- vagy tantárgy-csoportonkénti kidolgozása;
- szaktárgyi tanítás, egyéni fejlesztés;
- a tanított diákok számára személyre szabott tanulási program és módszerek kidolgozása, alkalmazása;
- a tanulási-tanítási folyamatok dokumentálása, módszertani anyagok készítése;
- vizsgáztatás;
- felvételiztetés;
- segítő párként esetkezelő munka végzése;
- az esetek kezelésének dokumentálása;
- esetmegbeszélések;
- napi ügyelet ellátása;
- aktív részvétel a Tanoda programjain, rendezvényein;
- részvétel a stáb heti megbeszélésein;
- folyamatos önképzés (humán-segítő és szaktárgyi);
- kölcsönös igény szerint szülőkkel való kapcsolattartás
- adminisztráció.

A stáb mindenféle értelemben mintacsoport. Viselkedése, állapota és működése tapasztalataink szerint mindig meghatározza a diákcsoport működését is. Ezért nagyon fontos a stáb, mint csoport, s benne a személyek egyénenkénti folyamatos karbantartása, s a nagyon intenzív és nyílt egymás közti kommunikáció. A stáb és a benne dolgozó személyek legfőbb törekvése a hitelesség. Fontos értéke és jellemzője e stábmunkának, hogy ez a működési mód lehetővé teszi azt, hogy az iskola, a munkahely a segítő-oktatók személyes igényeit, fejlődését ugyanúgy szolgálja, mint diákjaiét, s az önmegvalósítás terepe legyen.

A Tanoda működési módjának legfőbb jellemzője az intenzív, közös munkán, elfogadason, bizalmon és őszinteségen alapuló, egyenrangú partnerként együttműködő tanár-diák kapcsolat, a napi odafigyelés minden diákra, az otthon-érzet, a családias légkör, a kölcsönös törődés, a diákok és tanárok személyes igényeinek tiszteletben tartása, az egymás iránti türelem, s a közösen végzett munka örömei és buktatói, a folytonos változás és tanulás.

5.2. Nem tanulói jogviszonyban

5.2.1. A Tanoda - Ügyelet

A tanítási idő keretein túl (július hónap és augusztus első fele kivételével) előre meghatározott, egyeztetett időpontokban a jelentkezők, érdeklődők személyes fogadását, tájékoztatását, alkalmi támogatását, valamint a felvételik előkészítését és lebonyolítását végzi az Ügyelet. Az ellátottak köre az eddigi tapasztalatok alapján évente több száz fő, akik nincsenek tanulói jogviszonyban a Tanodával.

Az Ügyeleten a Tanoda egy segítő-oktatója fogadja az érdeklődőt, jelentkezőt Ez az **Első Beszélgetés**, melyen sor kerül egy adatlap kitöltésére, a jelentkező aktuális élethelyzetének, problémáinak felvázolására, s egy részletes tájékoztatásra a Tanoda tevékenységi kereteiről, az együttműködési lehetőségekről. A beszélgetés végén megállapodás születik a további együttműködésre vonatkozóan:

- a jelentkezőt másik iskolába próbáljuk irányítani;
- jogi, ügyintézési tanácsot, segítséget nyújtunk;
- segítő kapcsolatot kezdeményezünk;
- speciális szakintézménybe való elhelyezését kezdeményezzük és támogatjuk;
- meghívjuk a Tanoda felvételi beszélgetésére;
- az előbbieket ötvözeteli.

Az ügyeletes feladata annak eldöntése, milyen típusú segítség szükséges a jelentkező fiatalnak.

A jelentkező a megállapodástól függően, folyamatosan tarthatja a személyes kapcsolatot az őt fogadó ügyeletessel, aki nyomon követi élethelyzetének alakulását. Ez a folyamat az ügyeleti-stáb utolsó megbeszélésén zárul, ahol megszerezzük, hogy a jelentkezők közül kiket hívunk be a Tanoda felvételijére és kik azok, akik nem, mert helyzetük más módon rendeződött.

Az ügyeleti feladatokat a Tanoda segítő-oktatói stábbbá szerveződve látják el. Az ügyeleti stáb havi rendszerességgel megbeszélést tart, melyen:

- sorra veszik az Ügyeleten az eltelt időszakban újonnan megjelentekkel történt megállapodásokat;
- megbeszélik az esetkezelések, nyomon követések, kapcsolattartások aktuális állapotát;
- közösen döntést hoznak a megkeresésekről;
- regisztrálják a felvételi behívással kapcsolatos jelentkezői döntéseket;
- előkészítik, szervezik és lebonyolítják a felvételt;

- támogatják a fel nem vettek iskolakeresését és megállapodnak a velük történő további együttműködés keretében.

Az ügyeletes az általa fogadott fiatal minél hatékonyabb ellátásának érdekében további együttműködések kezdeményezhet:

- más intézményhez, ott dolgozó személyhez történő átirányítás;
  - az ügyeletes stáb másik tagjához történő átirányítás;
  - a Tanoda valamely munkacsoportjával való együttműködés megkezdésének támogatása.
- Szükség esetén pedig az ügyeletes megkezdi a jelentkezővel a folyamatos kapcsolattartást, az esetkezelést.

5.3. Kapcsolattartás a szülőkkel

A deviancia - probléma hátterében minden esetben valamilyen értelmű családi rendezetlenség is áll. A Tanoda alapelvei szerint ugyan nem végez család gondozást, de ugyanakkor nem zárkózik el, ill. bizonyos esetekben akár kezdeményezi is a szülőkkel való folyamatos vagy alkalmi kapcsolattartást. E kapcsolattartás módja az **egyéni beszélgetések** lehetőségének biztosítása. A szülőknek elsősorban abban próbálunk segíteni e találkozásokkal, hogy képesek legyenek gyerekeik családról való leválását támogatni s feldolgozni.

A találkozást szinte minden esetben a szülő kezdeményezi, a Tanoda nem. Ennek oka, hogy a Tanoda minden értelemben a diákokkal áll szerződéses viszonyban, többek között a diák iskolai életének felelősségét sem hárítja a szülőre. Ugyanakkor bizonyos helyzetekben szükséges a szülő bevonása vagy tájékoztatása az esetkezelés folyamatában.

Szülői értekezletet - tájékoztatás és ismerkedés céljából - évente egyszer, a tanév elején szervezünk. Ezen túl csak olyan esetben, ha a Tanoda sorsát érintő kérdésekben szeretnénk konzultálni a szülőkkel.

6. A személyzet

A Tanodában alkalmazott módszer lényege a személyközpontúság. Ennek megfelelően a személyi feltételek biztosítása és a személyzet állapota meghatározó.

Alapelvünk, hogy egy segítő intézményben **minden munkatárs** - a gondnoktól a vezetőig - a tartalmi munka képviselője, a saját területén ugyan, de **azonos értékkel fontos**, a személyzet szerves része. Ha csak egy munkatárs is akad, aki nem képviseli a segítő hozzáállás attitűdjét, az rombolja az intézmény munkájának hatékonyságát. Ez azért van így, mert a segítség a Tanoda értelmezésében egy légkör megteremtése. Ezt a légkört pedig elsősorban a személyzet gondolkodás- és munkamódja, fizikai és lelki állapota, belső kapcsolat- és kommunikációs rendszere teremti, határozza meg.

A Tanodában **segítő foglalkozású szakemberek** (pedagógusok, szociális munkások, népművelők) dolgoznak (segítő-oktatók), akiknek legfontosabb feladata a segítő kapcsolat alakítása valamint fenntartása, és akik a tanár-diák kapcsolatot is így értelmezik, működtetik.

6.1. A segítő személyével kapcsolatos elvárások

A segítő **legfontosabb munkaeszköze saját személye**. Nem lehet bárki alkalmas erre a munkára. A legfontosabb elfogadni, hogy egy ilyen munka vállalása folyamatosan karbantartott, elemző önismeretet, önmagunk nyílt vállalását és személyes, valamint szakértelmünk határainak pontos, naprakész ismeretét igényli. Ez nem könnyen teljesíthető elvárás. Mégis nagyon fontos, hiszen a segítő munka egyik legnagyobb csapdája a túlvállalás úgy személyes, mint intézményi szinten. Szívszorongató, de az önvédelem és az elvállalt feladatok sikeres elvégzése érdekében is a legfontosabb feladat a „nemek” kimondásának és megvalósításának megtanulása. A segítők esetleges túlvállalásai, s az ebből következő kimerülés a teljes tevékenység létét veszélyeztetheti.

A segítő-oktatók személyével kapcsolatban - a Tanodában - megfogalmazott elvárások:

Életviteli jellemzők:

büntetlen előélet, semmilyen politikai, vallási, módszertani irányzattól nem függ, nem kábítószer vagy alkoholfüggő, képes a magánélet és a szakma szétválasztására, van jövőképe, értékrendje stabil.

A személyiséget és a munkastílust alapvetően jellemző jegyek:

érzelmi elkötelezettség, őszinteség, hitelesség, empátia, az átlagosnál nagyobb tolerancia, alázat, nyitottság, érzékenység, fejlődőképesség, fegyelmezettség, önuralom, képes kezelni saját előítéleteit, mértéktartás, a szakmai tájékozottság folyamatos igénye.

A személyközpontú gondolkodásmódot meghatározó vonások:
szeretetvezérelt (tudjon szeretetet adni és kapni), helyzetfelismerése rugalmas, szemléletmódja perspektivikus, következetes, fogékony, szellemiekben fiatal, szabálytartása rugalmas, minden problémát egyediként közelít meg.

Elő- és továbbképzéssel fejleszthető jellemzők:

naprakész tárgyi tudás, önismeret, szervezőképesség, kommunikációs készség, kooperációs készség, konfliktusmegoldó technikák széles repertoárja, döntésképeség; segítő módszerek széles repertoárja, saját korlátok ismerete.

A segítőt az ezek megvalósítására való állandó törekvés jellemzi (függetlenül attól, hogy pályakezdő, vagy éppen hosszú szakmai múlttal rendelkezik, hogy milyen szintű és minőségű képzettséget kapott a segítő szakmában). A személyiségfejlődés és a változás igénye és az ebbe fektetett munka szándéka kell, hogy jellemezze azt, aki a Tanodában kíván dolgozni. (A fiatalok irányában érzett segítő szándék kevés!) Aki másoknak akar segíteni, annak elsősorban önmagával kell tudnia bánni, hiszen a fiatalok számára a legfontosabb minta és támogatás a segítő viselkedése!

6.2. A segítő személyzet munkastílusa: a stábmunka

A Tanoda minden munkacsoportjában a személyzet stábbá szerveződve dolgozik. Mi is ez a stáb, és miért ilyen fontos munkánkban?

Alapelvünk szerint **esetkezelő munkát nem lehet a stáb kontrollja nélkül végezni a Tanodában**. A segítő kapcsolat mindenképpen kontrollt igényel úgy a segített, mint a segítő védelmének érdekében. Ezért kimondtuk, akinek „párja” van (esetkezelő munkát végez), annak stábtagnak kell lennie. A másik fontos szempont - mivel a Tanodában a segítők egyben tanárok is -, hogy az alaptantárgyat tanító személy stábtagnak legyen. Csak így követhető és végezhető naprakészen a személyre szabott oktatás, fejlesztés. Az óraadók nem tagjai a stábnak, így értelemszerűen párjaik sincsenek. Igény esetén egy-egy alaposabb és közös elemzést kívánó probléma felmerülésekor részt vehetnek a stábülésen.

A stáb tehát egy minden résztvevő által fontosnak tartott ügy érdekében együtt tevékenykedő és gondolkodó szakmai csoport. Ugyanakkor egy kis szervezet, amely állandó karbantartást és fejlesztést igényel. A stáb több, mint személyek/személyiségek összessége, egy ezen túlmutató új minőség. A stáb közös döntéseket hoz, felelősséget vállal, az egyéneknek

csoportszintű kontrollt biztosít. A stábtagek egyéniségük, személyes felelősségük megtartása mellett képesek a közös döntéshozatalra, folyamatos információcserére, egymás támogatására. Csak egy mentálisan jól karbantartott csoportban - a stábtban - képzelhető el folyamatos, stabil, megbízható (mintaértékű) értékrend közvetítése.

A stáb feladata nagyon sokrétű:

- felelős a benne dolgozó szakemberek lelki és szakmai karbantartásáért, vagyis egyfajta szupervíziót lát el (segíti a segítőköt);
- együttműködik a fiatalok közös kezelésének - gondozásának, tanításának - érdekében (esetmegbeszélő csoportfunkciót lát el);
- folyamatosan naprakész visszajelzést ad az egyes munkatársak és a személyzet közös munkájáról (kontrollfunkció);
- alakítja a Tanoda, mint segítő intézmény - a változó igényekhez folytonosan igazodó - koncepcióját;
- alakítja a Tanoda hétköznapi életét;
- döntéseket hoz, és megoldási stratégiákat alakít ki a napi ügymenetre;
- adminisztratív feladatokat lát el;
- kialakítja az egészséges munkamegosztást;
- biztosítja az állandó szakmai fejlődést (szellemi műhely);
- közös gondolkodáson és felelősségvállaláson alapuló vezetési mód.

A stábok tagjait természetesen titoktartási kötelezettség terheli minden, az esetekkel kapcsolatos és a stábtban elhangzó, személyeket érintő információk tekintetében. Ugyanez vonatkozik a dokumentációkra, s a tanodás diákok ill. a jelentkezők adatlapjaira.

A Tanodában minden segítő személynek alkalmasnak kell lennie a stáb-munkamódra. Segítők vagyunk és ez azt is jelenti, hogy képesnek kell lennünk magunkkal mindazt megtenni, amit a segítettékkel teszünk vagy tőlük elvárunk. Első lépésként tehát képesnek kell lennünk egymás előtt kitérulközni, megmutatni magunkat és elfogadni a stábtban belül is a másképp gondolkodást, a másságokat. A stábtban való dolgozás a segítő munka személyiségpróbája is. A magam megmutatása, vállalása, az őszinteség, az elfogadás és az együttműködési képesség, a nyitott - másokat saját munkánkba belelátni engedő - szakmai munka talán a legfontosabb kritériumok. Az igénye és folytonos vállalása annak, hogy hosszú időn keresztül kitérjam és fejlesszem saját személyiséget e kis csoport tükrében a legnagyobb kihívás. Akinek erre nincs igénye vagy nem

képes erre, az nem tud stábben dolgozni. Aki viszont vállalja ezt, az minél több időn keresztül tartozik e csoporthoz, nyilvánvalóan annál jobban kötődik és elköteleződik. Az olyan munkakapcsolatokra tehet szert, melyektől nehéz megválni.

Mindez nem jelenti azt, hogy a stáb egy „terápiás” vagy önmarcangoló csoport lenne. Hogy saját személyiségünkkel bánni tudjunk, és állandó visszajelzéseket kapjunk azért szükséges, mert mindennapi munkánk során diákjaink vagy a fiatalok, akikkel találkozunk, önmaguknak és nekünk is mindig a legfontosabb kérdést teszik fel: ki vagyok én? A stáb segít abban, hogy először magunk számára tudjuk megválaszolni ezt a kérdést, és így képesek legyünk szakmai munkánkat jól végezni. Segít önmagukat keresgélő diákjaink számára saját válaszainkkal, magatartásunkkal és életvitelünkkel egyfajta pozitív mintát adni.

A stábtagnak vannak olyan feladataik, amelyeket mindannyian ellátnak, de mindenkinek van saját felelős területe is. Vannak alkalmi, csak egy adott időszakot érintő feladatok is. E feladatelosztásokat évről évre ill. alkalmanként a stábüléseken közösen beszéljük meg, és a lehetőségekhez mérten mindig figyelembe vesszük; ki mire a legalkalmasabb vagy mire nem, mit csinál szívesen ill. aktuálisan mit bír el. Így közösen tudjuk kontrollálni a túl- vagy alulvállalásokat is.

A stáb tagjainak feladatai az alábbiak:

- segítő párként esetkezelő munka végzése;
- az esetkezelés dokumentálása;
- esetmegbeszélésen való részvétel;
- szaktárgyi tanítás;
- önálló oktatási tervek és tananyagok tantárgy-, vagy tantárgyi csoportonkénti kidolgozása;
- minden tanított diáknak személyre szóló tanulási program és módszerek kidolgozása és alkalmazása;
- a tanulási-tanítási folyamatok dokumentálása, módszertani anyagok készítése;
- a párokkal kapcsolatos tanügyi és egyéb adminisztráció;
- vizsgáztatás;
- felvételiztetés;
- táboroztatás;
- részvétel a stáb heti megbeszélésein;
- folyamatos önképzés (humán-segítő és szaktárgyi);
- igény szerint szülőkkel való kapcsolattartás;
- a Tanoda napi működtetése.

Alkalmi ill. egy-egy stábtagot érintő feladatok, feladattípusok:

ügyelet, klubvezetés, stábvezetés, tantárgyi munkacsoportok kezelése, menedzselés, pályázatírás, adminisztráció, szakmai érdeklődők, látogatók fogadása, terepgyakorlatok lebonyolítása, szakdolgozók, kutatók segítése, tábor- és kirándulás szervezése, könyvtár karbantartása, érettségi szervezése, adatfeldolgozás és -elemzés, kutató munka, anyagbeszerzés, karbantartás, leltározás.

A szakmai képzéseken, továbbképzéseken és konferenciákon való rendszeres részvétel a Tanodában dolgozók számára létszükséglet lenne, és ezt minden stábtag igényli és feladatának is tekinti. **Törekvésünk, hogy legalább évente egyszer minden stábtag részt vehessen valamilyen szakmai fejlődését szolgáló programon, rendezvényen, konferencián vagy továbbképzésen.**

A stábmunka ugyanakkor intézményvezetési módszer is. Ezeken a fórumokon történik a Tanoda munkájának folyamatos alakítása. Minden, az intézmény életét érintő fontos döntés stábmegbeszéléseken születik meg, s e döntéseket azok hajtják végre és képviselik a napi gyakorlatban, akik hozták, s azok így hatékonyabban működnek az intézmény és a személyek szempontjából is. Egy olyan kollektív bölcsesség érvényesül így, ami minden személy erőforrásait kihasználja. Ez a közös bölcsesség - bár időigényesebb és talán fárasztóbb is, mégis - sokkal biztonságosabb vezetési mód, mint az egyszemélyi döntéshozatal, hiszen sokkal nagyobb így az esély az alkalmazható és jó döntések meghozására. A napi vagy koncepcionális ügyek megbeszélése közös gondolkodáson, minden, a stábba tartozó személy igényének, érdekének, véleményének figyelembe vételén alapul, s a döntések érdek- és álláspont egyeztető szakmai viták eredményeként születnek. Egy-egy végleges megállapodás előtt a nagyon is különböző személyek megközelítései, szempontjai csökkentik egy rossz megoldás választásának esélyét. Ugyanakkor így minden munkatárnak felelőssége és feladata van az intézmény tevékenységének és minőségi munkájának alakításában.

A Tanodában nincs hagyományos munkahelyi hierarchia. A stáb-munkamódszer egyszerre biztosít tagjainak nagy szakmai szabadságot és igényel önálló felelősségvállalást. A stábtag felelőssége egyrészt a közös döntések, koncepciók, feladatok kialakításában másrészt azok képviselésében, megvalósításában, végrehajtásában van. Ugyanakkor a stáb fenntartás nélküli bizalommal viszonyul a stábtagok személyes szakmai döntéseihez és azokat minden esetben képviseli, támogatja. Ezt az ideális együttműködési módszert törekszünk megvalósítani a mindennapokban.

Ez a működési, vezetési mód nehéz, de pezsgő, állandó szakmai vitákra épülő, egymás személyét tiszteletben tartó, vidám, felszabadult és kellemes munkahelyi légkört és szakmai munkát eredményez.

6.3. A stáb vezetése

A stáb vezetése adminisztratív eszközökkel nem oldható meg. A vezető részvétele az összes munkafolyamatban feltétele hitelességének, hatékonyságának. A stábon belül - a tanodai munka tekintetében - a legtapasztaltabb szakember az, akit az adott stáb bíz meg a vezetés feladatával. Egy segítő intézményben fontos és alapfeltétel, hogy a munkatársak legalább ugyanakkora figyelemben, elfogadásban, türelemben részesüljenek, mint az intézmény diákjai. S ennek megvalósítása elsősorban a stáb vezetőjének feladata, ezért személye, gondolkodásmódja meghatározó. Alkalmasnak kell lennie a stábtagnak egyéni és csoportszintű kezelésére. Képesnek kell lennie adott helyzetben saját álláspontját, véleményét háttérbe helyezni. Csak így előzhető meg a nagyon intenzív, a fizikumot és a pszichét teljes mértékben igénybe vevő munka mellett a személyzet kiegészése és a fluktuáció.

7. A működési feltételek

A Tanoda fenntartója a Belvárosi Tanoda Alapítvány. A kuratórium felelős a szakmai munka irányításáért és az anyagi alapok megteremtéséért. A bevételi források között igen fontos az állami normatív támogatás, az elnyert pályázati összegek, az adományok.

A Tanoda fontos intézményvezetési és döntési fórumai a stábok. A stábrendszerű működés az intézmény minden dolgozója számára lehetővé teszi a szakmai tevékenység alakításában való részvételt és beleszólást. A stábok problémafelvető, javaslattevő, véleményezési és belső ügyekben döntési jogkörökkel rendelkeznek.

A diákok közös véleménynyilvánítási fóruma a diákstáb. A diákok egyéni javaslatokat, véleményeket és problémákat vehetnek fel segítő párjuknak az egyéni beszélgetéseken és igény szerint részt vehetnek egy-egy stábmegbeszélésen.

7.1. A tárgyi, infrastrukturális feltételek

A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola székhelye: Budapest, V. ker. Irányi u. 19. A 300 m²-es földszinti helyiség-együttesben 5 tanterem 2 iroda 1 klubhelyiség, 1 tárgyaló, közösségi és kommunális helyiségek találhatóak.

A tanteremek többfunkciósak. Kabinetrendszer biztosítja, hogy a termekben kapjanak helyet az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó taneszközök, felszerelések, könyvtár, számítógépek, természettudományos laboratórium, videó- és hangtechnikai berendezések. A tanteremekben a tanítási időn kívül szabadidős és kreatív alkotó tevékenység is folyik. Itt zajlanak az egyéni és csoportos beszélgetések is. Klubhelyiségünk alkalmas a diákok munkáiból összeállított időszakos kiállítások, rendezvények szervezésére, lebonyolítására.

A Tanoda számítógépekkel való ellátottsága (ld. mellékelve) kielégítőnek mondható. A gépeket közös használatú, kimondottan erre a célra tervezett bútorzattal berendezett helyiségekben helyeztük el.

A Tanoda könyvtára szintén egy közös használatú helyiség néhány szekrényében kapott helyet; karbantartása és működtetése egy segítő-oktató feladata. (A könyvvállomány ld. mellékelve)

A szakképzési programok megvalósításához az iskola meglévő infrastrukturális feltételei elegendőek, jelentős bővítést nem igényelnek.

7.2. A szakmai, személyi feltételek

A Tanodában alkalmazott módszer lényege a személyközpontúság, ezért külön és részletesen esett szó a Tanoda személyzetéről, az azt tárgyaló 6. fejezetben.

A Tanodában segítő-oktatók dolgoznak, mely foglalkozásnak kialakult képzési rendszere nincs. Minden munkatárs rendelkezik egy főiskolai vagy egyetemi szintű alapképzettséggel, amely jelenleg az alábbi területeket öleli fel: pedagógus, népművelő, pszichopedagógus, szociális munkás. Ez az alapképzettség egészül ki folyamatosan a deviáns fiatalok gondozásában és oktatásában szükséges ill. alkalmazható készségekkel, képességekkel, ismeret- és tudásanyaggal.

A gimnáziumi képzésben és a szakképzésben nem különülnek el a segítő-oktatók, hiszen a két program szervesen kapcsolódik egymáshoz.

Ezen túl a Tanodában meghatározott feladatokra egy segítő-oktató irányításával foglalkoztatható kortárs segítő, laikus segítő, valamint minden olyan érettségivel rendelkező személy, aki alkalmas a segítő munkára, és vállalja az e munka melletti folyamatos kiképzést, tanulást.

A képzés, továbbképzés módjai, színterei, formái:

- önképzés;
- műhelymunka a Tanodában;
- szakirányú tanfolyam;
- posztgraduális képzés;
- személyiségfejlesztő csoport;
- esetmegbeszélő csoport;
- interaktív kurzus;
- módszer demonstrációs tréning csoport;
- konzultáció sorozat;
- előadások, előadássorozatok;
- szakmai konferenciák;
- külső szupervízió;
- módszercsere program.

Cél, hogy minden munkatárs évente legalább egy alkalommal részt vegyen a felsorolt tanulási formák valamelyikében. Erre a költségvetésben tanévenként továbbképzési keretet különítünk el, annak elosztását stábkeretben döntjük el, és személyenkénti megállapodást kötünk. Ezek a megállapodások tartalmazzák az intézményi és az önrész arányait hosszabb távú képzések esetén.

A Tanodában stábtagek és óraadók dolgoznak. A segítő munka folyamatos kontrollját a stáb biztosítja, ezért a segítő-oktatók stábba szerveződve dolgoznak.

A stábtageként való alkalmazás menete:

A Tanodában való munka megkezdését hospitálási idő előzi meg. Ez idő alatt a leendő alkalmazott, egy a stábtagek közül választott vagy kijelölt segítő-oktató - instruktor - támogatásával és irányításával megismeri a Tanoda szakmai elveit és teljes működési körét, s próbaidőben megkezdheti munkáját egy adott területen. Végzett tevékenységét folyamatosan elemzi és értékeli instruktorával közösen, aki fokozatosan beavatja a stábmunkába. Az elemzés során megállapítják azt az időpontot, ill. munkafázist, amikor az új munkatárs megkezdheti a stábmunkában való részvételt. A stáb új tagja innen kezdve további egy éven keresztül instruktora támogatásával és irányításával végzi munkáját.

Az óraadók munkáját a stáb vezetője irányítja és kontrollálja.

A személyzet saját munkáját a stáb- vagy munkacsoport - üléseken folyamatosan értékeli és elemzi. A tanév végén minden stábtage értékelő beszámolót készít végzett tevékenységéről és helyzetéről. A tanév végi záróstábon - az éves munka elemzésének részeként - minden munkatárs visszajelzést kap a stábtageoktól éves tevékenységéről, jelenlétéről.

7.3. A finanszírozási feltételek

A Tanoda **alaptevékenysége** a működési engedély szerint maximum 150 tanuló gimnáziumi, 30 tanuló szakképzésbeli ellátása.

Tevékenységünk szerves részét képi ugyanakkor a hozzánk forduló, **nem tanulói jogviszonyban** lévő fiatalok gondozása is: mivel a felvételi döntésnél elsődleges szempont a lelki, és/vagy élethelyzetbeli rászorultság, a felvételiztetés csak egy hosszabb ismerkedési folyamatként képzelhető el. Másrészt viszont a jelentkezők különféle segítséget igényelnek, az információnyújtástól kezdve a ügyintézésen keresztül egészen az elmélyült esetkezelésig.

Az állami normatíván felül a működési költségek jelentős részét közvetlen pályázatokból teremtjük elő, a többit a fenntartó biztosítja.

8. A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola külső kapcsolatrendszere

8.1. Belvárosi Ifjúsági Ház

A Belvárosi Ifjúsági Ház, a Belvárosi Tanoda Alapítvány alapítója, 12 évig volt az Alapítvány által működtetett gimnázium legfontosabb támogatója. Otthont és helyet adott a komplex tevékenység végzéséhez, vállalva az üzemeltetési és fenntartási költségeket. Szakmai programjának részeként kezelte a kallódó fiatalok befogadását. Együttműködésünk folyamatos és állandó volt. A Belvárosi Ifjúsági Házat fenntartója, az V. kerületi önkormányzat 2001. december 31-i hatállyal megszüntette.

8.2. Alternatív Pedagógusképző Műhely

A Műhely kezdeményezésére, annak keretei között indítottuk el és tartjuk évek óta a 'Deviancia' kurzust a Tanoda munkatársainak részvételével.

A Műhelyben megjelenő alternatív iskolák képviselőitől, munkatársaitól és az e tevékenységet támogató szakemberektől sok hitet és szakmai támogatást kapunk a közös rendezvényeken és találkozásokon. A Tanoda munkatársai közül többen rendszeresen részt vesznek a Műhely kurzusain.

A Műhely fórumot biztosít azoknak a speciális problémáknak, melyekkel az alternatív iskolák küszködnek, továbbá szakmai háttérrel és támogatást nyújt.

8.3. Leo Amici Alapítvány

A Leo Amici Alapítvány szenvedélybetegeket kezelő komlói terápiás intézetével 1994 óta folyamatos munkakapcsolatban állunk. Több pályázaton vettünk részt közösen és sikeresen. Együttműködésünk a gyakorlati munka terén mindkét intézmény szakmai, módszertani repertoárját bővíti és előmozdítja a deviáns, szenvedélybeteg fiatalok hatékonyabb kezelését. Az esetkezelő, segítő munkában a stábok számára kölcsönös tanulást, fejlődést jelent. Több szakmai fórumon, rendezvényen jelenünk meg közösen. Terveink közt szerepel egy új szemléletű megelőzési modell kidolgozása és megvalósítása.

8.4. Felsőoktatási intézmények

Minden évben több felsőoktatási intézmény hallgatóit fogadjuk eseti megállapodások alapján, de folyamatosan, helyszínt biztosítva a terepgyakorlatok számára. Az alkalmi látogatásoktól a féléves gyakorlatig fogadunk hallgatókat. Ezek a kapcsolatok külső kontrollt és segítséget jelentenek munkánk értékelésében, a pedagógiai és a segítő szakmán belüli helyünk meghatározásában és tevékenységünk fejlesztésében.

Állandó partnereink: Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Általános Szociálismunkás Kar, ELTE Neveléstudományi Tanszék, Pszichológia Tanszék, Alternatív Pedagógusképző Műhely.

9. A Tanoda-módszer tanítása

A Tanoda **működési módja** - véleményünk szerint - egészében vagy akár elemeiben is átvehető, **tanulható, alkalmazható.** (Bizonyos elemei hagyományos iskolai keretek között is megvalósíthatók.) Mindezt azért is fontos kimondanunk, mert a Tanodán belül tevékenységünk a diáklétszám szempontjából nem bővíthető. Az egyre növekvő igény kielégítésének több hasonló iskola létrejöttében, ill. pedagógiai gondolkodásmódunk terjesztésében látjuk lehetségesnek. Egy ilyen irányú változás az évente növekvő túljelentkezők száma s az esetek súlyosbodása miatt sürgető igény! S ugyanígy sürgető igény lenne a hagyományos módon működő iskolákban felfigyelni a kimaradás, ill. a deviancia problémájára, s lépéseket tenni annak megelőzésére és kezelésére.

A Tanoda eddigi működése során igen sok gyakorlati és elméleti tapasztalatot, valamint nagy mennyiségű, a deviancia problémára vonatkozó adatot halmozott fel. **Kialakult egy speciális pedagógia, segítő-oktató szemlélet és módszer, esetkezelési gyakorlat, mely alkalmazható deviáns fiatalok elsősorban iskolai keretek közötti kezelésében.**

E tapasztalataink terjesztése, s a deviancia-probléma szélesebb körű kezelésének kezdeményezése és megvalósítása érdekében vállaljuk, hogy a Tanoda a humánsegítő és pedagógia szakma számára a lehetőségekhez mért legnyitottabb módon működik. Célunk **olyan pedagógiai gondolkodás- és szemléletmód terjesztése valamint szaktudás bővítése, mely nem a diák teljesítményét helyezi előtérbe, hanem személyét, emberi lényét mint alakítható egészt kívánja megközelíteni, megérteni és biztosítani számára a változás és fejlődés lehetőségét.**

Ennek érdekében az egész tanév során előre egyeztetett időpontokban fogadjuk az alkalmi látogatókat, hospitálókat, terepgyakornokokat, szakdolgozókat, és tesszük minél szélesebb körben olvashatóvá szakmai anyagainkat. A látogató a stábmegbeszélésen kívül a Tanoda minden munkaformájában részt vehet a diákok, fiatalok beleegyezésével. Terepgyakorlat esetén konkrét feladatokat vállalhat, és láthat el egy tanodás segítő-oktató szakmai irányításával.

A látogatók számát szakmai megfontolások, az intézmény, a diákok és a munkatársak teherbírása szabályozza. Adódhatnak olyan időszakok, amikor az alaptevékenység zavartalan ellátását veszélyeztetheti a látogatók fogadása, ezért a Tanoda fenntartja a jogot, hogy a látogatók fogadásának mértékét minden időszakban meghatározza.

**10. Deviancia-probléma és közoktatás:
zárógondolatok tapasztalataink tükrében**

Az oktatási rendszerből kihulló, deviáns életútra sodródó fiatalok kezeléséhez, gondozásához szükséges szaktudás megjelenését és bevezetését a közoktatásban és pedagógusképzésben több tényező miatt is sürgetőnek és indokoltnak tartjuk.

Köztudott tény, hogy a magyar társadalom állapota mindenféle értelemben romlik. E romlás egyik tünete az ifjúság mentálhigiénés állapotának évről évre tapasztalható rosszabbodása, s az egyre kilátástalanabb jövőkép. A Belvárosi Tanodában évente több száz marginalizálódott helyzetbe került fiatallal találkozunk, beszélgetünk, megismerjük élettörténetüket, aktuális helyzetüket, próbálunk velük együttműködve megoldásokat keresni. Működésünk ideje alatt a következő fontos tényekről győződünk meg:

- A deviancia-probléma nemcsak hogy létezik, de az érintett fiatalok száma egyre nő és várhatóan az elkövetkezendő években is nőni fog.
- A deviancia jelenségkörébe sorolható problémák súlyossága fokozódik.
- Egyre emelkedik azon fiatalok száma, akik nem találnak segítő kézre, marginalizálódott helyzetük állandósul, s ily módon társadalmilag hasznos tevékenységet sem tudnak folytatni.
- A közoktatás intézményrendszerének fejlődése nem a tolerancia, a másság kezelése, a személyre figyelő és nemcsak a jó képességű gyermekért dolgozó gondolkodásmód, hanem a teljesítmény-orientáltság irányába tolódik el, s így a középiskolákból kimaradó fiatalok száma évről évre nő.
- A kimaradók helyzete teljesen kilátástalan (ráadásul a fiatal csak 16 éves koráig tanköteles), iskolai pályafutásuk gyakorlatilag lezárul, mentálhigiénés ellátásuk is megoldatlan.
- A kallódó, deviáns fiatalokat ellátó speciális intézményrendszer ill. szakember kínálat igen fogyatékos. A gyermek- és ifjúságvédelmi szakmán belül a fiatal, fiatal-felnőtt korosztályt ellátó szakemberek olyan perifériális helyzetben vannak, mint klienseik. Jól igazolja ezt az állítást az a tény, hogy a Tanodához forduló fiatalok közel fele a szubkultúrájukban lévő kortársak tanácsára fordul hozzánk, nem pedig az intézményesített csatornák közvetítésével. Olyan fiatalokat is ellátunk, akikkel a hagyományos intézményi keretek között működő segítő rendszerek egyáltalán nem kerülnek kapcsolatba, illetve együttműködésük sikertelen volt.

- A közoktatás intézményeiben természetesen megjelenik a deviancia minden problémája, de az iskolák a megelőzés, beavatkozás, kezelés helyett eltávolítják a diákat, amely elsősorban a hozzá nem értés és tehetetlenség félelméből fakad.
- A pedagógusképzésben nem elégséges a deviancia-problémára való speciális felkészítés, valamint az, a szemlélet, miszerint minden pedagógus segítő foglalkozású szakember.
- A pedagógusok deviancia-problémára való felkészítéséhez hiányoznak a megfelelő feltételek (pl. szakkönyvek, tanulmányok, gyakorlóléhelyek stb.).

Meggyőződésünk szerint a legfontosabb feladat nem a Tanoda-típusú intézmények létrehozása, hanem a pedagógusok felkészítése a deviáns viselkedésjegyek felismerésére, azok kezelésére, az iskolából való kimaradás megelőzésére és mindehhez saját személyük, személyiségük folyamatos fejlesztésére.

Hisszük, hogy az iskolából való kimaradás megelőzése, a diákok megtartása minden esetben jobb megoldás, mint eltávolításuk, mert ez egy deviáns karrier első lépcsője lehet.

Mindezekon túl biztos, hogy a deviancia különféle megnyilvánulási formáival való foglalkozásnak csak alternatívák bemutatásán alapuló, állandóan megújuló útkeresés lehet a módja, s nem egységesített megoldási sablon. A Tanoda módszer alkalmazható, de minden intézménynek vagy munkacsoportnak a maga gyökereiből kiindulva elképzeléseihez kell kialakítania saját módszerét.

A deviancia kezelése a Tanoda értelmezésében olyan komplex beavatkozási mód, amely a segítő munkán belül, speciálisan képzett szakemberekkel, személyközpontú szellemben, a deviáns létformára, karrierre mint egészre - a probléma megjelenési helyén - reagálva, működik. A deviancia pusztá kimondása csupán megbélyegzés. Csak akkor van értelme, ha a beavatkozás azzal egy időben megkezdődik. Ezt pedig felelősséggel csak olyan munkacsoport vállalhatja, mely folyamatosan együttműködve az érintettekkel kezelést, megoldási alternatívát tud nyújtani.

Helyzeténél fogva a közoktatás intézményrendszere alapvető helyszíne a deviancia észlelésének. A tankötelezettség (6-16 év) érvényesülésével ezek azok az intézmények, ahol a tárgyalt korosztály biztos, hogy problémáival együtt megjelenik. A deviancia felismerése, kezelése így azoknak a pedagógusoknak a feladata, akik folyamatos kapcsolatban vannak velük. Nekik biztos, hogy módjukban áll a fiatalok hosszabb

életszakaszainak részeseiként, a deviáns létforma kialakulását észlelni, s megfelelő tudással és segítő szemléletmóddal felvértezve részt vállalni a deviáns karrier megakadályozásában.

Magunk ebből azt tudjuk vállalni, hogy működtetjük a Tanodát, nyitottak vagyunk, a látogatók fogadásával és módszereink megmutatásával, terjesztésével veszünk részt a megelőző munkában.

A Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium és Szakközépiskola helyi tanterve

Bevezetés

Magyar nyelv és irodalom

Történelem

Matematika

Idegen nyelv (angol, német, francia)

Fizika

Kémia

Biológia

Földünk és környezetünk

Rajz és vizuális kultúra

Informatika

Társadalomismeret és etika

Természetismeret

Bevezetés

A tanterv **tartalmilag az érettségi követelményekre** épül.

Az egyes tantárgyak tananyag-egységekre vagyis **tanegységekre** oszlanak, minden tanegységhez adott óraszám tartozik. Megfelelő számú tanegység elvégzése teszi lehetővé a következő évfolyamba lépést. A tanegységek számát, tartalmát, óraszámát és esetleges egymásra épülését, a diákok **továbbhaladási kritériumait** az egyes tantárgyak tantervei szabályozzák.

Adott tanulmányi időszakban minden diáknak tanulmányi szerződése - az aktuális tanulmányi és élethelyzetéhez igazodva - rögzíti mely tantárgyakat és tanegységeket tanul. (Egy tanulmányi időszakban tehát mód van több tantárgyból akár több tanegységet, ill. csak bizonyos tantárgyak tanegységeit tanulni.)

A diákok nem évfolyamokban, osztályokban, hanem tantárgyanként **tanulócsoportokban** tanulnak, melyek kialakítása a diákok tanulási programjához igazodik.

Az **értékelés vizsgarendszerben** történik. Ennek célja, hogy szimulálja az érettségi helyzetét, és a diákok vizsgarutinra tegyenek szert. A fél- és év végi osztályzatokat osztályozó vizsgán szerzik, mely háromtagú vizsgabizottság előtt zajlik. A vizsgán 1-5 érdemjegyekkel osztályozunk. Sikertelen vizsga esetén a diák javítóvizsgát tehet. Az egyes tantárgyak értékelési szempontjait, követelményeit azok tantervei tartalmazzák.

A Tanoda a diákokat **közép- és emeltszintű érettségi vizsgára** készíti fel és érettségizteti. A személyre szabott tanulási program lehetőséget ad **előrehozott érettségi vizsga** letételére. Az érettségi vizsga lebonyolítására évente kétszer - az érettségi és a pótérettségi időszakban - kerül sor.

A Tanoda módszertani sajátossága a személyre szabott tanulási program kialakítása és alkalmazása. Ez jelenti diákonként

- az egyéni haladási ütem kialakítását,
- személyenként és tantárgyanként a megfelelő tanítási, tanulási módszerek alkalmazását,
- a tananyag tartalmának kialakításakor az egyéni érdeklődés figyelembevételét,
- ajánlott tankönyvek, segédanyagok kiválasztását.

A nappali és esti munkarendben tanuló diákok tanítása módszertanilag nem különbözik. **A levelező munkarendben tanuló diákok tanítása kissé eltérő, speciális módszereket is igényel.** Mivel többségük fogva tartott, büntetését tölti, vagy bentlakásos rehabilitációs intézetben él, esetleg más egyéb okok miatt nem tud rendszeresen iskolába járni, heti max. 3-15 órán tud részt venni. Az adott diákkal heti 1, max. 2 alkalommal találkozunk 3-6 órás konzultáció keretében, azaz a tananyag-feldolgozás jelentős része önállóan történik. Így szempont az, hogy érthető legyen a vázlat-jegyzet, ám bővítse az adott tudományág szakszókincsét, és mintát nyújtson a megfelelő kifejezőmódra vizsgahelyzetben, sőt az élet más területein történő megnyilatkozásra is. Fontos, hogy a lehető legtöbb esetben ábrákkal, képekkel, grafikai elemekkel dúsítsuk a tananyagot. Ez nemcsak az érdeklődés felkeltése és fenntartása miatt jelentős, hanem figyelembe kell venni azt a helyzetet, hogy a fogvatartott, ill. bentlakásos intézetben élő diákoknak nem áll rendelkezésére a könyvtár korlátlan használata, a számítógép és egyéb információhordozók is csak szűkösen hozzáférhetőek.

Ha azonban ilyen típusú feladatot adunk, az információhordozókat nemcsak hogy meg kell jelölnünk, hanem rendelkezésre is kell bocsátanunk.

A figyelem állandó fenntartását, a megértés - elsajátítás - alkalmazás folyamatos ellenőrzését a tananyaghoz csatolt feladatlapok biztosítják. Kidolgozásuknál fontos szempont, hogy

- a.) értelmes feladatokat tartalmazzon (azaz a fiatalok véljék úgy, hogy ezek valóban értelmes feladatok);
- b.) megoldható legyen számukra, így sikerélményt és további motivációt jelentsen;
- c.) könnyen ellenőrizhető legyen a megoldás akár önállóan, a diák számára is;
- d.) a feladatlap kitöltése vázlatot jelentsen a téma felépítéséhez, struktúrájához, reprodukálásához;
- e.) ezt a fiatal is viszonylag könnyen fel- és elismerje.

További fontos szempont a feladatok folyamatos, gyors javítása, és az ezekre történő tanári reakció.

Döntő a tanulás folyamatosságának biztosítása.

Az érettségi vizsga előfeltételei az osztályozó vizsgák. Általában 2-3 tárgyat tanulnak egyszerre, majd egy "adag" után vizsgáznak, és "cserélnek" tantárgyakat, ami a segítő tanárok forgását is jelenti a terepek között. Számukra az előrehozott érettségi vizsga elérhetőbb, sőt inspiráljuk is őket erre. Gyakran egy "könnyebb" tantárgyból javasoljuk számukra az érettségi vizsga elkezdését, hiszen ez sikerélményt és lendületet ad a folytatáshoz.

A Tanodát egészében **módszertani** sokszínűség jellemzi, alkalmazunk egyéni munkát, pármunkát, csoportmunkát, frontális technikát, egyéni fejlesztést, stb. Az egyes tantárgyak jellemzően használt módszereit azok tantervei tartalmazzák.

A **tankönyvek, taneszközök** listáját, azok alkalmazását az adott tantárgyak tantervei tartalmazzák.

A Tanoda elmúl 13 évének munkája ugyanezen a módszeren, oktatási rendszeren alapult. Jelen tanterv elkészítését az érettségi követelmények megváltozása tette szükségessé. Ezért ennek bevezetése nem okoz gondot, zökkenőt, lényegi változást az iskola működésében, nem érinti a folytonosságot. A tartalmi változás beépül a tantervbe az érettségi előkészítő tanegységek részeként.

A tanterv bevezetését felmenő rendszerben valósítjuk meg.

2003. szeptember 1-től a természetismeret tantárgy az esti és levelező munkarendben tanuló diákok számára választható tantárgyként felmenő rendszerben kerül bevezetésre. A bevezetés többletköltséget nem igényel.

Tantárgystruktúra

	Érettségi	Emeltszintű érettségi	kötelező/ választható	9. heti óraszám	össz. óraszám	kötelező/ választható	10. heti óraszám	össz. óra-szám	kötelező/ választható	11. heti óraszám	össz. óra-szám	kötelező/ választható	12. heti óraszám	össz. óra-szám
Irodalom	x	o	x	4	96	x	4	96	x	4	96	x	4	84
Magyar nyelv és kommunikáció	x	o	x	1	24	x	1	24	x	1	24	x	1	21
Történelem	x	o	x	2	48	x	2	48	x	2	48	x	2	42
1. Idegen nyelv	x	o	x	5	120	x	5	120	x	5	120	x	5	105
2. Idegen nyelv	o	o	o	5	120	o	5	120	o	5	120	o	5	105
Matematika	x	o	x	5	120	x	5	120	x	5	120	x	5	105
Informatika	o	o	o	2	48	o	2	48	x	2	48	x	2	42
Fizika	o	o	x	2	48	x	2	48	x	2	48	éo	4	84
Biológia	o	o	x	2	48	x	2	48	x	2	48	éo	4	84
Kémia	o	o	x	2	48	x	2	48	-			éo	4	84
Földünk és környezetünk	o	o	x	2	48	x	2	48	x	2	48	éo	4	84
Rajz és vizuális kultúra	o	o	x	2	48	x	2	48	x	2	48	x	4	84
Rajz és vizuális kultúra	-	-				-			éo	2	48	éo	2	42
Társadalom-ismeret és etika	-	-	x	1	24	x	1	24	x	1	24	x	1	24
Természet-ismeret	-	-	o	4	148	o	4	151	o	2	74	o	2	74

x=kötelező

o=választható

éo=érettségi-zők számára

- A választott érettségi tárgyakból a diákoknak érettségi felkészítő tanegységet kell elvégeznie, melynek óraszámát, tartalmát és követelményét az egyes tantervek tartalmazzák.

Ezen óraszámokat a tantárgystruktúra is tartalmazza.

- Az emeltszintű érettségi vizsga letételéhez az adott tantárgyból plusz 138 óra elvégzése kötelező, melynek óraszámát, tartalmát és követelményét az egyes tantervek tartalmazzák.

- Az esti és levelező munkarendben tanuló diákok számára a fizika, kémia, biológia, földrajz tantárgyak helyett választható az integrált természetismeret tantárgy. Tantervét a

Közgazdasági Politechnikum Gimnázium és Szakközépiskolától vettük át. Amennyiben viszont az említett tantárgyak valamelyikéből kívánnak érettségizni, a 12. évfolyamon a természetismeret mellett az adott tantárgyat is tanulnia kell.

- A fenti óraszámok a nappali és esti munkarendben tanuló diákokra vonatkoznak. A levelező munkarendben tanulók számára a speciális módszerek alkalmazása miatt a fenti táblázat óraszámainak negyedét biztosítjuk tanóra keretében. A fennmaradó óraszámot a diákok önálló felkészülés keretében teljesítik.